

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR LÁNGZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR KADOSA MARCEL

Lapunk legközelebbi száma mint kettős szám augusztus hó közepén fog megjelenni.

A munkaközvetítés hazánkban.

Írta: nyirjesi Létay Gusztáv ny. min. tanácsos a budapesti ipari és kereskedelmi munkaközvetítő intézet igazgatója.

Kereskedelmi kormányunk már a múlt század végén foglalkozott zsenge iparunk előmozdítása és a munkanélküliség enyhítése céljából egy munkaközvetítő intézet felállításával és azt Budapest székesfőváros és a budapesti kereskedelmi és iparkamara hozzájárulásával 1900-ban életbe is léptette.

Az intézetnek magánjellegűt adott, működését a cselédek és gazdasági munkásokon kívül az ipari munka minden nemére és a kereskedelemre is kiterjesztette; a felügyeleti pedig egy választmányra bízta, melyben a fentartó hatóságokon kívül a munkaadók és munkások egyenlő számban vannak képviselve.

A választmányban helyet foglalnak az állam és a székesfőváros, mint fentartók, 6-6 pártatlan taggal, a munkaadók és a munkások pedig 20-20 taggal.

A közvetítés alapelveiül megállapítottak:

a) az ingyenesség úgy a munkaadók, mint a munkások részére.

b) a szabad egyezkedés.

c) a jelentkezés sorrendjében való munkába helyezés.

d) a közvetítésnek sztrájk vagy munkakizárás alkalmával való szünetelése addig, míg a munkakönyvek kiadásával a munkaviszony megszűnt.

Az intézet postadíjmentességet nyert és azon előnyben részesült, hogy az általa közvetített munkások az államvasutak vonalain, valamint az általa kezelt vasutakon a 4. zónától kezdve féláru jeggyel utaznak, mely kedvezményt a déli vasúton kívül a többi vasutak is megadták.

Az eljárásra nézve megállapítottak:

A) A helybeli közvetítésnél, hogy:

a) a munkaadó munkásszükségletét szóval, levél vagy telefon útján jelentse be,

b) a munkás ellenben személyesen jelentkezik, bejelentő lapját maga állítja ki s munkakönyvével együtt beadja, utóbbit pedig, a részére kiállított előjegyzési lappal visszakapja;

c) az üres állások naponta 2-2 órai időközökben kihirdetnek, amikor is azok, kik arra pályáznak, ennek tanúságául előjegyzési lapjukat benyújtják. Ezek közül az előjegyzés sorrendje szerinti és a feltételeknek teljesen megfelelő munkás választatik ki és ajánló lapot kap, melylyel a munkaadónál jelentkezik, a többi pályázóknak pedig előjegyzési lapjuk visszaadatik;

d) a munkaadók tartoznak az ajánló lapon foglalt

kérdésekre: felfogadtatott-e a munkás vagy sem? válaszolni, azt aláírásukkal ellátni és vagy a postára adni, vagy ha a munkást fel nem fogadták, a munkásnak visszaszolgáltatni. Utóbbi esetben más, a nyert felvilágosításnak megfelelő munkás kap új ajánlólapot;

e) úgy a munkások, mint a munkaadók bejelentésének érvényessége a bejelentés napjától számított 30 napig tart és tartozik mindkét fél, ha munkát, illetve munkást az intézeten kívül kapott, azt az intézetnek tudomására hozni, hogy előjegyzése töröltessék;

f) a munkaadók, ha az általuk kínált munkára 2 napon át történt kihirdetés alkalmával a bér csekély-sége, vagy más terhes feltételek miatt pályázó nem akad, erről értesítetnek, valamint arról is, minő minimális bér mellett számíthatnak munkásra;

g) úgy a munkások, mint a munkaadók tartoznak, ha munkát, illetve munkást az intézeten kívül kaptak, azt az intézetnek bejelenteni, viszont ha a bejelentésüket, illetve megrendelésüket 30 napon túl is érvényben kívánják tartani, a munkások előjegyzési lapjukat meghosszabbítás végett bemutatni, a munkaadók pedig erről az intézeten értesíteni kötelesek;

h) azok a munkások, kik előjegyzési lapjukat további 30 nap meghosszabbítás vagy a meghosszabbításnak újabb 30 napra való érvényesítése végett be nem mutatták, az előjegyzettek közül töröltetnek.

B) A vidékre való közvetítésnél:

a) tartoznak a munkaadók a bér- és egyéb munkafeltételeket közölni és

b) csak akkor indítatik útnak a munkás, ha a munkaadó a munkásnak az intézet által kiállított ajánlatát, melyben az intézet egyrészt a munkás személyi adatait, másrészt több cégnél milyen tartamú alkalmaztatását közli – elfogadta;

c) az intézet a munkásnak elutazásakor bizonylatot állít ki, melyben a munkabér és minden egyéb munkafeltétel, melynek alapján felfogadtatott, felemlítve van. Továbbá egy igazolványt kézbesít neki, melylyel féláron utazhat a vasúton. Végre minthogy a munkások majdnem kivétel nélkül, csak akkor hajlandók vidéki munkát elfogadni, ha az utazási költséget a munkaadó előlegezi, az általa beküldött összeget a munkásnak kézbesíti.

d) a munkaadónak postán küldi az intézet a munkás munkakönyvét, a bizonylatot a feltételekről, melyek mellett a munkást felfogadta és az elismervényt az átadott úti előlegről.

Az intézet 1900. évi március 15-én nyílt meg s a munkások tömegesen jelentették be magukat; a munkaadók ellenben kevés bizalommal viselkedtek iránta, mert abban a nézetben voltak, hogy szakmunkásokat nem fog közvetíthetni. Ez volt indoka, hogy az év hátralevő - mintegy $\frac{3}{4}$ részében a közvetített munkások száma csak közel 20.000-et tett.

A munkások szervezeteik közvetítő tevékenységét látták általa veszélyeztetve és érdekeiket is sértve azért,

mert az intézet a munkaadók bojkottálása alkalmával, valamint akkor, midőn a sztrájkoló munkásokkal a munkaviszony a munkakönyvek visszaadása által meg volt szüntetve, oda törekedett, hogy ezen üzemeknek munkásokat szolgáltatson. Megszűnt azonban az általánosan „sztrájktrőnek” nevezett intézetnek heves támadása, mikor meggyőződtek, hogy meddő az intézetnek törekvése bojkott vagy az azzá átváltozott sztrájkok alkalmával munkásokat közvetíteni; meddő pedig pedig egyrészt a munkások összetartása folytán, főleg azonban azon üldöztetés miatt, melyben az ily munkahelyekre vállalkozók, mint sztrájktrőök kitéve vannak.

A munkaadók, kik szövetségekbe való tömörülés által a szakszervezeteket ellensúlyozni és azok hatalmát megtörni iparkodtak, céljaik előmozdítására közvetítési irodákat nyitottak és kötelezik tagjaikat, hogy csakis azok útján fogadjanak munkásokat; az intézettel pedig azért nincsenek megelégedve, mert épp akkor nem kapnak tőle munkást, mikor bojkott alá helyeztetek. Ezt különösen annak tulajdonítják, hogy az intézet választmányában a munkások a munkaadókkal egyező számban foglalnak helyet s az előbbieket gyakran többségben levén, szerintük a közvetítésre befolyást gyakorolnak. Pedig a választmány arra, hogy kinek közvetítsen munkást az intézet, semmi befolyása nincs, aziránt az ügyviteli szabályzat határoz, mely kötelezi az intézetet bojkott alkalmával a közvetítésre, s annak, hogy e feladatnak csak ritka esetben felelhet meg, – mint már említve volt, – a munkások összetartása és a munkások megfélemlítése az okozója.

Dacára azonban e körülményeknek, az intézet igénybevétele évről-évre fokozódik. Az elhelyezettek száma az 1911., évben már 53.667-re emelkedett és a munkáskeresletnek 69 % -a, a munkakínálatnak pedig 76.1 %-a nyert kielégítést.

Oly arányszámok ezek, melyek az európai nyílt munkáspiacokon alig érnek el s csak azok a szakszervezetek mutatnak fel nagyobb arányokat, melyek alapszabályok, kötelező nyilatkozatok és fogadalmak erejével lekötött felek közt végzik a közvetítést.

Az intézet nagymérvű igénybevétele abban találja magyarázatát, hogy teljesen távol áll a munkások és munkaadók harcától és saját táborát képezi egy felül azon munkásoknak, kik a szakszervezeteknek nincsenek lekötve, másfelől azon munkaadóknak, kik ezek szövetségeibe be nem léptek. Ezeken kívül pedig felkeresik úgy a szakszervezetek tagjai, mint a munkaadó szövetségek tagjai is, ha saját közvetítőjükben – mi igen gyakran előfordul – munkát, illetve munkást nem kapnak.

Kereskedelmi kormányunk, miután meggyőződött a budapesti intézet jelentékeny eredményeiről és arról, hogy a vidéki munkáskereslet az összkeresletnek 30 %-át is felülmúlja, felhívta az ország nagyobb városait, saját és vidékük ipara előmozdítása céljából az illető keresk. és iparkamarával és az állammal karöltve, a budapesti intézethez hasonló munkaközvetítő intézeteket szervezni. E felhívásnak azonban csak Pozsony és Temesvár felelt meg és ezekben a városokban ily intézetek fel is állítottak és működésben vannak, de úgy a vidéki szakszervezetek, mint a munkaadó szövetségek erősebb összetartása folytán, csekély eredményt mutatnak fel, s az nem nagyobbodik. Így a pozsonyi intézet által munkába helyezettek száma 1911. évben is csak 3305, a temesvári pedig 2067 volt.

Az elmondottak világos tanúságai annak, hogy a magyar állam nem maradt vissza a munkanélküliség enyhítésére alkalmas intézmények létesítésében, sőt ebben részben a külföldet is megelőzte.

Ausztria és Németország már a múlt század utolsó

tizedében kezdette meg a budapesti intézethez hasonló paritásos községi munkaközvetítő hivatalok szervezését a nagyobb ipari városokban s fokozatosan mindennemű kedvezményekben részesíti. Követte Franciaország, mely felhívta a 10.000 lakosságú községeket és városokat közvetítő hivatalok felállítására és állami támogatást is helyezett kilátásba.

Angolország pedig a múlt évben törvényileg szabályozta a munkaközvetítést. Minden város, melynek 25000-nél több lakója van, tartozik munkásbörzét felállítani, melyek az ország 11 kerületébe oszthatnak. Ezek a kerületek a bennök fennálló munkásbörzékre nézve egységet alkotnak és a munkakeresletet és kínálatot kielégíteni törekcsenek.

Nincs azonban kilátás arra, hogy a közvetítés terén az egyes országokban történt intézkedések a kívánt eredménnyel fognak jární mindaddig, míg a közvetítés – a leghathatósabb fegyver a harcolók kezében – az érdekelték és pedig úgy a munkások, mint a munkaadók kezéből ki nem vétetik és kizárólagos joggal az állam által a városok és községek közreműködésével végre nem hajtatik.

Az elvek, melyek ezen állami hivatalok tevékenységénél alapul kell, hogy szolgáljanak, nézetem szerint a következők:

1. A közvetítésnek valamennyi gazdasági, ipari, kereskedelmi munkásra és házi cselédre való fogadtatására.

2. A hazai érdekeknek elsősorban figyelembe vétele és a külföldre való közvetítésnek a saját állam érdekeitől való függővé tétele.

3. A szabad egyezkedés.

4. A közvetítésnek oly szabályok mellett való fogadtatása, melyek a munkaadók és munkások, tehát a paritásos választmány javaslata alapján az állam által helybenhagyottak.

5. A szabad egyezkedésnek megfelelőleg a közvetítésnek sztrájk vagy bojkott alkalmával való fentartása, a munka körülményeinek és feltételeinek megismertetésével és különös hangsúlyozásával annak, ha a kérdéses helyen sztrájk vagy bojkott fennforg.

6. Ingyenesség, – kivéve a cselédek közvetítését. A közvetítés szervezését egy-egy országra nézve akként tartanám keresztülviendőnek, hogy az ország fővárosában székelő közvetítési központ mellett, a közvetítési kerületekre osztott körzetek központjain – a nagyobb városokban – másod sorozatú közvetítési központok szervezetenek, melyek az illető városok közvetítési ügyein kívül a kerületükbe tartozó 10.000 lakoságot meghaladó községekben kiegyenlítést nem nyert munkakínálatot és keresletet is kielégíteni tartoznának. Ezen 10.000 lakost meghaladó községek közvetítő hivatalainak feladata lenne a kisebb községek munkás- és munkasziükségeit a magukéval együtt, szintén kielégíteni és nyilvántartani.

A kisebb községek minden hét egy bizonyos napján bejelentenek a náluk kielégítetlenül maradt keresletet, illetve kínálatot a 10.000 lakost meghaladó községeknek, ezek pedig a kapott, de kielégítetlenül maradt és a saját ily adataikat a kerületi központtal közölnék, mely a hozzája átszámaztatott, de el nem intézett kereseti és kínálati adatokat a saját városuk adataival együtt kimutatásba foglalva, minden hét egy bizonyos napján a központba küldenék. A központ saját adatait szintén kimutatásba foglalva és a mellett az egyes kerületek kimutatásait is lenyomatva, a munkáspiac állását az egész országra nézve hetenként közzétenni és ezen kimutatásokat az egyes kerületeknek és a szomszédos országok közvetítési központjainak is megküldenék.

Ezáltal minden kerület tudomására jutna annak, hol, mely kerületnél találja meg azt a munkást, melyre szüksége van és az illető kerülettel érintkezésbe léphetne.

Így az egyes országok munkásfőnökeiről vagy munkáshiányáról is biztos adatok állnának rendelkezésre és a célszerűnek látszó kiegyenlítés iránt a továbbiak megtörténhetnének.

Az ekként szervezett közvetítő hivatalok, – kizárásával minden egyéb tekinteteknek és érdekeknek, – csakis a munkaerő kiegyenlítését a munkaszükséglettel szolgálnák és sem a munkások, sem munkaadók érdekeit nem sértenék.

A munkások továbbra is fentartanák szervezeteiket és láthatnák el utasításaikkal tagjaikat a munkafeltételekre nézve, melyek alatt munkát vállaljanak.

A munkaadók szövetségeiket szintén továbbra is fentartanák, feltételeiket, melyek mellett munkásokat fel fogadnak, megállapíthatnák, kiköthetnék, hogy csak oly munkásokat fogadnak fel, kik ezen feltételeket aláírják, szabályaikban pedig kötelezhetnék tagjaikat, hogy munkás iránti megkereséseiket vonják vissza, ha azt központi irodájuk követeli és értesíthetnék tagjaikat arról is, hogy ha vidéken valahol sztrájk vagy bojkott tört volna ki, kössék ki munkásmegrendeléseiknél, hogy csak olyan munkás ajánltassék, ki ott nem dolgozott.

A hivatalok különben a lehetőség határai közt úgy a munkások, mint a munkaadók érdekeit is szolgálnák.

Nevezetesen értesítenék azon munkaadókat, kik a szokásos bérektől és feltételektől eltérőleg oly alacsony béreket vagy feltételeket kötöttek ki, melyek mellett senki sem ajánlkozik, hogy mely minimális bér mellett lehet csak kilátásuk munkást kaphatni.

Másfelől nem lesznek a munkaadók kitéve annak, hogy azt a munkást kénytelenek elfogadni, mint az ez idő szerint történik, kit a szakszervezet ajánlott, hanem ha az ajánlott munkást visszautasítják, helyette másik s harmadik stb. fog ajánlatni.

A központilag szervezett, a közvetítés kizárólagos jogával ellátott munkáspiac mindkét félre kiváló előnyökkel bírna.

A munkások nem lennének arra utalva a gyárakat végigháználni és a különféle munkaközvetítő irodákat naponta felkeresni, megtudakolandó, nem kínálkozik-e számukra alkalmas hely. Viszont a munkaadók nem lennének kényszerítve munkásszükségeiket valamennyi irodába bejelenteni.

Bizvást feltehető továbbá, hogy valamennyi munkanélküli be fogja magát a hivatalnál jelenteni, mivel csak ott számíthat keresethez juthatni, végre az is alig vonható kétségbe, hogy ennek folytán minden munkakinálat ugyanaz nap fog kielégítést nyerni és csak az fordulhat elő, hogy a keresett szakmájú munkás jelen nem lenne. Ez esetben a hivatal köteles volna a bejelentettekkel másnapra berendelni, s így csak egy napi késedelemmel fogná a munkást ajánlani.

A házi cselédeknel az ingyenes közvetítést azért nem tartanám célszerűnek, mivel minden kisebb félreértésnél felmondásra szolgálna alkalmul. Ezeknél a közvetítésért mindkét féltől bizonyos csekélyebb díj volna követelendő.

Az előadottak szerint szervezendő közvetítés a munkanélküliek segélyezésére is alkalmas eszközül szolgálhatna, mivel a közvetítési hivatal a munkanélküliségre, sőt az egyes munkanélküliekre is határozott adatokat nyújthatna.

A kizárólagos közvetítési jogosultsággal bíró közvetítő hivatalok eszméje a szakkörökben mind gyakoribb felemlítést nyer s azért több mint valószínű, hogy ez lesz a közvetítés jövője.

A római egyház és a Keresztény szakszer vezeték.

II.

A pápai nyilatkozatok a több keresztény-felekezetet egyesítő szakszervezeti vezetőket kétségbeejtették. Nekik, akik szakszervezeti működésüket a keresztény hit talajára helyezték, kik az egyház hatalmát a modern munkásmozgalmak ellen tette hívták és mindenkor a vallás köpönyegével büszkélkedtek, nekik kell most a legfőbb keresztény-katolikus egyházfőtől hallaniok, hogy alaptanaik hamisak, szervezetük jóvá nem hagyható, maguktartása nem keresztényi, és hogy legeredetesebb ellenségeik járnak a helyes utón.

Több, mint egy évtizeden át igyekeztek a felekezetközi szakszervezetek a pápa kegyeibe jutni és közben a reklám minden fegyverével dolgoztak. Statisztikai fogásokkal és u. n. keresztény-nemzeti munkásgyűlésekkel azt a látszatot igyekeztek kelteni, mintha ők lennének annak a több milliónyi munkásságnak oszlopai, mely még nem esett a *szociáldemokrácia* áldozatául, hanem hű császárhoz és hazájához és a polgári társadalmi rend alapján áll. Így keletkezett a *keresztény-nemzeti munkásmozgalmak* legendája, mely ellentállt a destruktív erők viharának és minden államfentartó körnek pártfogását megérdemli. A szociáldemokrácia leküzdésének „világtörténelmi feladata” az összes keresztény felekezetek együttműködése céljából a szakszervezeti-keresztények számára az egyházzal szemben kettős irányban követelt kivételes állást: *felekezetközi* szervezetek lévén, evangélikusokat is fel kellett venniök, anélkül, hogy a katolikus hitre térítették volna; másodszor *szakszervezetek* lévén, ügyeiket a papság beleszólása nélkül rendezik. A szociáldemokráciával szemben fennálló nehéz helyzetükkel, a tömörülés szükségességével, jó törekvésükkel és a szakszervezeti forma szükségességével érveltek; a szakosztályok maguk gyöngék a szociáldemokráciával szemben, ezt a berlini irányzat kis vonzóereje igazolja, csak független és felekezetközi tömörüléssel lehet a munkásokat erős táborba hozni.

A szakszervezeti-keresztényeket ez érvelés ellenére is elítélték. A római egyház féldolgokkal nem elégedett meg; híveit teljesen hatalmában akarta tudni. A szakszervezetekben küzdő híveket féltette az elpártolástól; ezért kívánt az 1891. évi encyklika (*Rerum novarum*) csupán tisztán katolikus munkásegyleteket és a szakszervezetek helyett csupán szakosztályokat, melyek az előbbiektől teljesen függetlenek. Már 1899-ben így irt eme szigorúan egyházi irány egyik legkiválóbb képviselője: „Aki nem hallgat mindenben az egyházra, pogány és nyilvánosan bűnöző”; a keresztény-szakszervezeti vezetőkre pedig ezt a bibliai mondást alkalmazta: „jobb lenne, ha malomkövet akasztanának nyakukba”, stb.

Kevésbé ismerhették a róm. kath. szakszervezeti-keresztények egyházi főhatóságukat, ha annyi türelmet vártak tőlük, mint amennyi egy felekezetközi, független szakszervezeti mozgalom kifejlődéséhez szükséges. Maguk okozták a mostani ellentmondást, amidőn szakszervezeti alaptanokat vallási alaptanokkal keverték és nyomorítottak össze. A már fennálló független-semleges szakszervezeti irány nem elégítette ki őket. Főleg *politikai* okokból új szakszervezeti irányt kellett teremteniük, és minthogy az új szervezeteket nem nevezhették nyíltan „*centrum-szakszervezeteknek*” és az evangélikus köröket mellőzniök nem lehetett, a „*keresztény világnézet*” új jelszavát fedezték fel, mely mindent egyesített, ami a szociáldemokrácián kívül áll. Ezzel azonban éppen az egyházzal kerültek ellentétbe. És

egyúttal ellentmondást vittek az új szakszervezetekbe; mert mi köze a szakszervezetnek, mely a munkásoknak a munkáltatókkal szemben fennálló gazdasági érdekeinek képviselője, a keresztény világnézethez? A szakszervezet a közös érdekű munkásokat a munkaadóval szemben tömöríti. Hát más az érdeke a zsidó munkásnak, mint a kereszténynek, katolikusnak vagy evangélikusnak, avagy annak, aki – amint Goethe mondja – talán éppen vallásosságából nem hisz már semmiféle istenben? Hát a különböző felekezetű munkások külön csoportokban egymás ellen küzdjenek, míg a munkáltatókat semmiféle vallási különbözőség nem választja el egymástól? A „keresztény” szakszervezet lehetetlenség, a szakszervezeti lét kiforgatása volt, melynek a benne rejlő ellentmondásnál fogva előbb-utóbb tönkre kellett mennie, vagy valami egészen mássá lennie ami lenni akart: igazi szakszervezetté.

Csakhamar működni kezdtek a bomlasztó és átalakító erők. A keresztény szervezetek megteremtése az egyház öreit tette hívta. A mai Curia nem tűri a különböző vallásfelekezetiek egyesülését; tételes vallást, a kizárólagosan katolikus hitet, az Istent tagadóktól és eretnekektől való teljes elkülönülést követeli. Ide kell jutni, ha a vallási hitelvek hatalmát a modern munkásmozgalmak ellen felkeltjük. A katolikus egyház nem engedi, hogy a kereszténységgel játszanak, a keresztény világnézetet nem engedi áruként a piacra dojni anélkül, hogy az üzletbe maga is bele ne szójjon. Nem lehet a vallási meggyőződések hatalmát az osztálytudatos munkásmozgalmal szemben igénybe venni anélkül, hogy egyidejűleg az egyház hatalmát is be nem vezetnék, már pedig a katolikus egyház megszokta, hogy uralkodjék ott, a hol reá támaszkodnak. Saját szempontjából a keresztény szakszervezetek alatt katolikus munkás egyesületeket ért, még pedig vallási egyesületeket; és teljes következetességgel teszi ezt, mert hiszen éppen vallásuk miatt egyesültek a keresztény munkások külön szakszervezetekké. A vallás azonban az egyház dolga, a melybe a papságnak is van némi beleszólása!

Mit tehetek a keresztény szakszervezetek ebben a dilemmában? Alig van eszköz, melyet meg ne kíséreltek volna. Kötelezték tagjaikat, hogy a felekezeti munkás egyesületekbe lépjenek be. Mit sem használt, – mégis veszedelmesek. Utasították vezetőiket, hogy vallási köteleseik egyikét se mulasszák el, járjanak misékre, vegyenek részt a körmeneteken és búcsújárásokon. Ez se használt, mégis mint eretnekeket égetik el őket. Erre dühösek lettek és oda kiáltották a püspököknek: „eddig és ne tovább!” Ezzel aztán alaposan elrontották dolgukat az egyházzal. A pápánál épúgy járták az előszobákat, mint a berliniek. Ez is csak igen langyos jóakarati megnyilvánulást eredményezett. Szakszervezeti bajtársaikat és szaktársaikat a bányatókéval szemben cserben hagyták és a fegyveres hatalmat hívták fel ellenük. Még ez a munkás-árulás is csak kitolta az elátkozó ítélet idejét, de nem háritotta azt el. Megmaradt a jelszó; katolikusnak és alattvalónak kell lennie mindannak, amit Róma birodalmában eltűrnek!

Nagyon jól megértették a keresztény táborban a pápai megnyilatkozás következményekkel terhes jelentőségét. A tanácsstalanság első pillanatában ahhoz a régi eszközhöz fordultak, hogy ostobáknak tettették magukat. Előbb a pápai szavak hitelességét vonták kétségbe és helybenhagyásukat kívánták bevárni. Ez sem maradt el. Heiner, a katolikus egyházjog tanára Rómában, a Kölnische Volkszeitungnek mely a gladbachi irányú lapja, a következő felvilágosításokat küldte: „A

pápai széknek a németországi katolikus munkás-egyesületek dolgában tett legutóbbi nyilatkozatait illetőleg abban a helyzetben vagyok, hogy a következő hiteles felvilágosításokkal szolgáljak:

Mindenekelőtt különböztetést kell tenni az államtitkár kardinális úrnak a berlini és frankfurti kongresszusokhoz intézett sürgönyei és a Szentatyának Bayer lelkészhez intézett beszéde között. Az utóbbinak ha lényegében meg is felel a Szentatya eszméinek, melyek minden jó katolikus által elítélendő tévedések rosszaságára vonatkoznak, még sincs meg a hiteles jellege és ennél fogva semmi esetre sem jöhet számba és nem lehet vita tárgya. Ami az államtitkár-kardinális sürgönyeit illeti, jól ismeri a szentszék a különbséget, mely a katolikus munkás-egyesületek között fennáll, beleértve a majnamelléki Frankfurtban összegyűlt munkás-egyesületeket és a felekezetközi szakszervezeteket is. Egyébként egyenlőképpen dicséri és bátorítja Öszentsége a különböző németországi katolikus egyleteket, a melyek a különböző területek különböző szűkségeihez képest alakítottak. Megjegyzendő azonban, hogy míg a berlini munkás-egyesületeknek semmi érintkezésük nincs a felekezetközi szakszervezetekkel, addig a nevezett kartell kath. munkás-egyesületeinél ennek ellenkezője áll fenn. A felekezetközi szakszervezetek, ha gyakorlatilag működhetnek is és ezért eddigelé a Szentszék részéről el sem is ítéltettek, mégis minthogy a katolikus alapelvektől és az egyházi fenhatóságtól eltekintenek, veszélyesek lehetnek katolikus tagjaikra nézve. Innen van, hogy míg a Berlinbe intézett sürgöny csak elismerésre és dicsőretre irányult, addig a frankfurti üzenet egyben atyai és időszerű figyelmeztetést is tartalmazott, hogy a jó katolikusokat, kiknek legjobb szándékát a Szentatya jól ismeri és a kik iránt többi németországi hívőivel egyenlő jóindulattal van, a nevezett veszélyre figyelmessé tegye.

Hogy ez a nyilatkozat az apostoli szék értelmezésével szóról-szóra megegyezik, azért vállalom a nyilvános felelősséget. Heiner, a pápai főbíróság auditorja”.

Nem szorul bővebb magyarázatra, hogy ez az értelmezés mindent igazol, a mit a berlini irány a pápai nyilatkozatokból kiolvastott. Ennek folytán nemhogy megnyugtatókig hatna, hanem csupán annak megvilágítását kísérli meg, miként jutott a pápa rosszaló nézetéhez. Hogy a pápa és a kardinális sürgönyei nem tartalmazzák a keresztény szakszervezetek elítélését, igen gyenge vigasz a szakszervezeti keresztények számára. Sokkal jobban tudják, hogy az egyházfő ilyes akaratmegnyilvánulásai miként hatnak az alárendelt papságra és hogy ebből, mily nehézségek származnak. Mijök marad, ha még a papság segítségét is elvonják tőlük? Talán csupán a vállalkozók segítsége, a kik azonban csupán a békés egyetértés további bizonyítékai ellenében vásárolhatók meg. És hol vonható akkor meg a határ köztük és a sárga szakszervezetek között?

A liberális munkássajtóban tényleg nyomban az együttérző lelkek egész sora támadt, a szorongatott szakszervezeti keresztények mellett. A legutóbbi birodalmi választások előtt a kormány megcáfolta azt a hírt, hogy Bethmann-Hollweg Rómában a keresztény, szakszervezetek érdekében közben járt volna, a „Post” pedig, a legmerészebb vállalkozók lapja egy ilyen mente akciót ajánlott a birodalmi kormányának, június 1-ÉD a következőket írván: „Nem lehet a Bethmann-féle politikától elvitatni, hogy eddig úgy a centrummal, mint

egyáltalán a német katolikusokkal szemben igen ügyesen dolgozott. Ez jó részben annak tulajdonítható, hogy a nevezettek belső kérdéseibe való avatkozástól szigorúan tartózkodott, ami csak helyeselhető. Mégis felmerül a kérdés, hogy nem lenne-e idősebb, hogy a kormány megkísérelje miként működhetné közre a centrum bonyodalmanak megoldásában. Ez kétségtelenül a legcélszerűbben és minden érdeknek legmegfelelőbben csak úgy történhetné, ha a kormány e célból egyenesen a Vatikánnal lépne érintkezésbe. A Kúria eddigelé a való hatalmi viszonyokkal szemben kiváló belátással volt és azt hisszük, hogy most is teljesen belátná, ha a kormány diplomáciai képviselője útján a megfelelő formában a Szentzsák előtt rámutatna arra, minő komoly veszedelem fenyegeti a német katolicizmust ebben a viszályban, továbbá, hogy miként gondolkodik maga a katolicizmus és a nép többsége a szóban forgó kérdésekről, végül, hogy politikája rendkívüli megnehezítésének tekintené, ha a Vatikán nemcsak a keresztény szakszervezetekkel, hanem a Centrum mostani többségével szemben is barátságatlan magatartásra engedné magát befolyásoltatni. Meg vagyunk győződve, hogy egy ilyen barátságos eszmecsere a német nagykövet és a kardinális államtitkár között nagyban hozzájárulna a kérdés tisztázásához és megoldásához, amint ez az egész nép érdekében igen kívánatos.

A „Post” eme ajánlata mindenesetre érdekes bizonyítéka, milyen megbecsülésben részesítik a német bujtogatók jelenleg a keresztény szakszervezeteket. A ki ezzel szemben azt várta, hogy a keresztény szakszervezetek védekezni fognak az ilyen pártfogással szemben, az hiába várt. Mi is indította volna ilyen óvársra? Azt, hogy a „Post” azelőtt a keresztény szakszervezeteket is oly hevesen támadta, mint a szabad szakszervezeteket, vagy hogy a „Post” hátramosztói a keresztény szakszervezeteket még sokkal veszedelmesebbeknek jelezték, mint a szociáldemokratákat, a szakszervezeti keresztények már rég levezekelték. Levezekelték elsősorban az 1906-os boroszlói kongresszus óta a szabad szakszervezetekkel szemben megváltozott álláspontjukkal, kétszeresen levezekelték a keresztény munkásképviselőknek a birodalmi gyűlésen a birodalmi biztosítási törvényvel szemben elfoglalt magatartásával és háromszorosan levezekelték a keresztény bányaszakszervezet munkásainak sztrájkjórésével és a szociáldemokrata terrorral szemben az állami védelemért hangoztatott ségélykiáltásaikkal. Ezóta a „Post”-hoz hasonló tényezők a szakszervezeti keresztényeket a sztrájkoló munkásokkal szemben hozandó fegyháztörvényre a legalkalmasabb harcosoknak tekintik és aggodva gondoskodnak boldogulásukért. Ha tehát az egyház kegyétől a szakszervezeti keresztények el is esnek, – egy jóbarátjuk mégis marad. A mit az egyházhoz hű katolikus munkásokban veszítenek, abban busásan kárpótolja őket a „Post”-hoz hasonló kísérésében felvonó sárgák és nemzeti-munkásegysületek barátsága.

Dr. Szirtes Srtur: A kollektív munkaszerződés.

– Két közlemény. –

I.

A kollektív munkaszerződés az új század szerződési formulája – mondta a francia *Barthou*¹ és a német, francia és angol tudomány tényleg már egy évti-

¹) L. Maurice *Palmade*: L'extension de la capacité contractuelle des syndicats ouvriers. (Bordeaux, J. Caderot, 1910.) 245. I.

zede teljes erővel építi e korszakalkotó szociálisjogi jelenség szociáldogmatikáját.

A kollektív munkaszerződés tulajdonképp nem is munkaszerződés:² megállapodás egy vagy több munkaadó és a munkások bizonyos tömege között, mellyel eleve kötelező módon meghatározatnak ama feltételek, melyek mellett az egyes munkaszerződések köttetni fognak.³

Az első főjellemvonás e szerint formai: ahhoz, hogy ily megállapodás keletkezzék, mindenesetre *több* munkásnak kell egy vagy több munkaadóval megállapodnia.

A második fő jellemvonás anyagi: a kollektív munkaszerződés *kötelező ereje*, ami az ily szerződésnek abban a jogi hatásában nyilvánul, hogy érvényességének ideje alatt és érvényességének területén a kollektív munkaszerződésben megállapított feltételektől eltérő egyes munkaszerződések nem köthetők és ha kötnek, semmiek. (*Unabdingbarkeit*.) A kollektív munkaszerződés eme legfőbb sajátosságára *Lotmar* mutatott rá a legélesebben. Útmutatása óta az irodalom, bár hosszas vita után, megegyezett ebben a kérdésben és az 1912. év január 1-én életbe lépett svájci törvény 323. §-a ezt az elvet már ki is mondja.⁴ Hozzáteszi ez a törvénytörvény még azt is, hogy az egyes munkaszerződések semmis határozományai a kollektív munkaszerződés megfelelő határozományaival pótolandók.

A kollektív szerződés e kötelező erejének és ezzel magának a szerződésnek területi és időbeli hatálya a szerződő feleknek a szerződésben leszőgeezett akaratától függ. Területileg egy műhelyre, gyárra, vagy egy község, esetleg egy egész iparterület illető iparágára szorított ez időszertint kihatni. Időbelileg is elsősorban a szerződésben kikötött idő a mérvadó.⁵ Ha ily idő a szerződésben ki nem kötött, úgy a svájci törvénykönyv 322. §-ának szabálya tekinthető mindenütt irányelvül; e szerint „ha a kollektív munkaszerződésben az időtartam meg nem állapított, úgy a szerződés egy év letelte után mindenkor hat hónapra felmondható.” (A felmondási idő természetesen a helyi szokások szerint rövidebb is lehet.) A kollektív munkaszerződés ugyanis nem szabhatja meg tulhosszu időre a kötetendő munkaszerződések feltételeit, mert hiszen a termelési és megélhetési viszonyok korunkban sokszor igen rövid idő alatt igen nagy változásokon mennek keresztül, ami a munkaviszony általános feltételeit lényegesen befolyásolja. – A személyek tekintetében a kötelező erőt illetőleg szintén a szerződés az irányadó. Ha valamely munkásszervezet köti a szerződést kikötött képviselői útján, úgy kötelező a szerződés azokra a munkásokra is, kik a szerződés tartama alatt a szerződés megkötése után léptek a szervezetbe. – Említésre méltó, hogy a svájci törvény első tervezete azt kívánta, hogy a nyilvánosan közzétett kollektív munkaszerződések határozományai nemcsak a szerződő felekre és a szerződés területére, hanem az ország egész iparágára

²) *Lotmar*, Philipp: Der Arbeitsvertrag nach dem Privatrecht des deutschen Reiches. (I. köt. 1902., II. köt. 1908. Leipzig, Dunker Humblot.) I. köt. 768. I.

³) *Gaston Gros*: Le contrat collectif et le Syndicalisme (Rapport du 10e Congrès Radical, Radical Socialiste. Rouen, 1910.)

⁴) 323. §.: „Dienstverträge, die von auf einen Gesamtarbeitsvertrag verpflichteten Arbeitgebern und Arbeitern abgeschlossen werden, sind, soweit sie den darin aufgestellten Bestimmungen widersprechen, nichtig. Die nichtigen Bestimmungen werden durch diejenigen des Gesamtarbeitsvertrags ersetzt.”

⁵) A német nyomdászok egy kollektív szerződése az 5 évi érvényességi idő leteltére például ily szabályt állít: „Wird der Tarifvertrag nicht mindestens 3 Monate vor Ablauf von mindestens 4 Prinzipals oder 4 Gehilfenvertretern im Auftrage ihrer Kreise gekündigt, so verlängert er sich stets um ein Jahr”. (*Lotmar*; i. m. I. 791.)

kötelezők legyenek. Ettől az állapottól, mely a kollektív munkaszerződés szabványait közjogi erőre emelné, még messze vagyunk ugyan, de kétségtelen, hogy az egyes kollektív munkaszerződések ma is túlhatnak már a szerződésnek alávetett személyen és területen, amennyiben *usance*, szokásjog alakjában a szerződésnek alá nem vetett területekre is átragadnak.

A kollektív munkaszerződés, amint látjuk, átmeneti alakzat a magánjogi és közjogi kategóriák között.⁶ Lényegileg nem munkaszerződés, formailag nem törvény. Ami azonban a kollektív munkaszerződésekben történik, végeredményében mégis csak törvényhozás. Lássuk csak e szerződések szociálpszichológiáját. A munkások összeállanak a végből, hogy a munkaadót vagy munkaadókat megállapodásra kényszerítették a kívánatos munkafeltételek tekintetében. Ebben a mondatban benne van a kollektív munkaszerződések szociálpszichológiájának három főmozzanata: a) a munkások *összeállanak*, b) hogy a munkaadót vagy munkaadókat megállapodásra *kényszerítsék*, c) a *kívánatos* munkafeltételek tekintetében. Ha ezt a céljukat elérték, törvényt hoztak a maguk műhelyében, gyárában, vagy iparágában.⁷

Lássuk e három mozzanatot külön-külön.

A kollektív munkaszerződésekben megnyilatkozó törvényhozás sikere érdekében kívánatos, hogy a munkások eme *összeállása* minél hatalmasabb legyen. A legteljesebben akkor érhető el e cél, ha a szerződést kötni akaró munkások szakszervezetekben tömörülnek, vagyis tömör csatornában, melyekben a szerződést kötő munkásság a munkaadóval tényleg egyenlő erejű szerződéses félként szerepelhet. De kívánatos a szakszervezetek útján való szerződéskötés jogtechnikai okokból is. Így ha szakszervezet köti e célból kiküldött képviselői személyében a kollektív munkaszerződést, minden kétséget kizárólag bizonyos munkásokról is, kik vannak a kollektív szerződésnek alávetve; továbbá ott, ahol a bíróságok az egyes munkások, vagy szakszervezetek szerződésszegése esetén a szerződést kötő munkások anyagi felelősségét hajlandók megállapítani – alább fogjuk látni, hogy ez anyagi felelősség kérdése ez időszerint még a szociáldogmatika legsúlyosabb vitás kérdései közé tartozik, – úgy a marasztalásra hajlandó bíróságok az anyagi garanciát mindenesetre sokkal inkább meg fogják találni ma még a kevésbé vagyonos szakszervezetekben is, mint a szervezetlen és teljesen vagyontalan munkásokban.

A kollektív munkaszerződés keletkezésének második mozzanata, a *kényszerítés*. A kollektív munkaszerződés egy feltörekvő osztály küzdelmének nagyjelentőségű vívmánya. A jó munkaadóknak – nagyon ritka kivételektől eltekintve – maguktól bizony nem igen jutna eszükbe ily megállapodásokat létesíteni, melyek végső célja a munkás életét emberségessé, sőt széppé tenni. A munkásoknak, minthogy a munkaadóknak e cél elérése véget nagy túlhatalmukból e szerződésekben mindig többet kell feladniok, össze kell állniok és kényszeríteniok kell a munkaadót e szerződésre. Innen van, hogy mindazon országokban, hol a sztrájkok helyett még valami jobb módszert kitalálni nem tudtak, a kollektív munkaszerződések az esetek legnagyobb százalékában sztrájkok eredményei. Már pedig ott, ahol a munkásság jogos küzdelme még folyamatban van – és ez ugyancsak áll ma egész Euró-

pára, – e harc semmivel sem pótolható kötelező módon. Mindazokban az országokban, melyekben a munkásság és a fogyasztók ellen törő profitszomj hatalmát a munkásság ereje meg nem törte, a munkásságnak a maga emberséges helyzetének javítása és az egész emberiség jóléte érdekében a sztrájkra joga van. Még a sztrájkelhárításra törekvő legtökéletesebb törvényhozás is, mint például a kanadai, elismeri ezt a jogot. Azt mondja a kanadai törvény,⁸ hogy a munkásoknak csak akkor van joguk sztrájkolni, mikor egy választott bíróság⁹ verdictjét már meghozta, vagyis miután egyeztetési kísérletei már meghiúsultak. Amely országban vagy munkaközvetben azonban e „fakultatív” bírósági rendszer behozva nincs, a munkások sztrájk, illetve kollektív munkaszerződésre való kényszerítési jogát minden korlátozás nélkül el kell ismerünk és nem lehet az új-zélandi példára hivatkozni, amelynek területén tudjuk, bölcs gyarmati politika folytán kapitalizmus még egyáltalán nincs.

A kollektív munkaszerződés szociálpszichológiájának harmadik mozzanatában rejlik e szerződések célja, vagyis az, hogy a munkaviszony mindenkori *kívánatos* feltételei előre kötelezőleg megszabassanak. E célból viszont a kollektív szerződések szokásos tartalma világlik ki; a *munkabér* meghatározása az illető műhelyben vagy iparágban, a *munkaidő* szabatos és kötelező körülírása, a többletórák kérdése, a felmondás szabályozása, a megvalósítandó hygiénikus intézmények, a munkások és munkaadók közti összeütközések elintézésének módja, az alkalmazottak szervezkedési joga, stb., stb.

A munkaviszony eme feltételeinek a kollektív munkaszerződésben történő rögzítése természetesen számos előnyös hatással jár. *Lotmar*¹⁰ három ily előnyös hatást emel ki: e szabályozás megkönnyíti az egyes munkaszerződések kötését, mérsékli a verseny káros hatásait, állandósítja a munkaviszonyokat. Megkönnyíti az egyes munkaszerződések kötését, mert a mindenkori gazdasági viszonyoknak megfelelő emberséges munkafeltételeket az egyes munkaszerződésre kötelező módon írja elő. (Unabdingbarkeit.) Mérsékli a verseny káros hatásait egyrészt maguk a munkaadók között, másrészt maguk a munkások között; a munkaadók nem versenyezhetnek a munkások bőrére, kötelező módon lévén megállapítva a kollektív munkaszerződésben a bérek minimuma, a munkások meg nem versenyezhetnek egymás bőrére, mert a megállapított minimális béren alul nem szabad alkalmazásba lépniök. Míg az írók különösen a franciák¹¹ igen helyesen helyeznek a kollektív munkaszerződés eme tisztességtelen versenyt kizáró hatására igen nagy súlyt, addig a *Lotmar* csoportosítása szerint harmadik legfőbb hatást, a munkaviszonyok állandósítását egészen helytelenül látja a: írók egész serege elsőrendű fontosságúnak. Sokan¹¹ egyenesen „az ipari béke megvalósításáról” beszélnek e szerződések alakjában, holott az, ami a kollektív szerződésekben történik csak időről-időre kötött fegyverszünet két harcos fél között. Erre a hatásra a szakszer-

⁷) L. E.. *Broda*: „Inwieweit ist; eine gesetzliche Festlegung der Lohn- und Arbeitsbedingungen möglich?” Berlin, 1912. 80-89. 11.

⁸) 1907. évi április 22-iki törvény: vasutak, posták st munkaviszályai esetén a sztrájk proklamálása előtt egy nyomba kiküldendő 3 tagú bizottság (1-1 tag a viszálykodó táborok k küldöttje, a 3-ik ezek közös választottja, meg nem egyezés eseti a kormány kiküldöttje) a követelések jogossága fölött ítélkezik

⁹) I. m. I. 775. 1.

¹⁰) *Jay*, i. m. 25. és köv. 11. – *Raynaud*: Le contrat collectif de Travail. 205. 1

¹¹) Nálunk pl. *Dr. Rácz Lajos* és mások.

¹) *Lotmar*: i. m. I. 758. – *Raoul Jay*: Qu'est-ce que le Contrat collectif de Travail? Paris, Blond & Cie, 1908.

²) *Jay*: i. m. 8. „... le contrat collectif de travail a la tendance à créer une législation professionnelle plus ou moins directement obligatoire pour tout un métier.”

vezetékkel kapcsolatos fejtegetésekben még visszatérünk.

A kollektív munkaszerződés hasznos hatásai e Lofwar-féle felsorolással természetesen nincsenek kimerítve. A mai jogállapotok szempontjából is legalább hármat kell még kiemelnünk. Az egyik az, melyet *Fanny Imle* egyik munkájában¹³ és *Pap Dezső* minapi egyik előadásában¹⁴ oly szépen emeltek ki: a kollektív munkaszerződés gazdasági hatása; a munkás megismeri a termelés érdekeit, a munkaadó pedig kénytelen a munkás életével és sorsával behatóan foglalkozni. A két osztály a harcban kétségtelenül közeledik egymáshoz. – A második még kiemelendő fontos hatás jogtechnikai: az egyes munkaszerződésekből származó perekben a kollektív munkaszerződés szabályai a bíró feladatát lényegesen megkönnyítik. Feladata ily esetekben főleg annak vizsgálatára szorítkozik, hogy megfelelnek-e a vitatott egyes szerződés rendelkezései a kollektív munkaszerződés cogens szabályainak, amelyeknek jogi ereje, amint érintettük, már ma is legalább annyi, mint a helyi szokásoké, sőt mint az *usance*-oké. – A harmadik még kiemelendő fontos hatás, mely a most említett jogtechnikai hatással szorosan összefügg, jogpolitikai: A kollektív munkaszerződés szabályai irányt mutatnak a törvényhozásnak, a munkaviszonyok törvényei szabályozása tekintetében.

Dr. Kadosa Marcel: A gyermeknemzés társadalmi problémája.

Az európai nagy kultúrnemzetek között eddig német volt az, amely különösen a franciával való antagonizmusának a világitásában, irigyelt és csodált példája volt a szaporodásnak. Tegnap még így volt. Ma pedig Németország égető problémájának tekintik a szaporodás aránylagos visszafejlődését. Már komoly intézkedések lehetőségeit és szükségességét hangoztatják és a közvélemény hivatalos visszatükröződést is nyert a porosz belügyi-, földművelésügyi-, kereskedelemügyi- és közoktatásügyi miniszterek rendeleteiben, akik felkérték a hatáskörükbe tartozó közigazgatási hatóságokat, hogy terjedelmes anyagot gyűjtsenek a poroszországi születések visszafejlődésének okairól. A rendeletek kifejezett utasítást adnak arra nézve, hogy a lakosság széles rétegei vonassanak be ebbe a kutatási munkálatba. Így pl. az orvosok nyilatkozzanak, hogy van-e szerepe e jelenlegben a nemzőképesség és női termékenység csökkenésének?¹ Vajjon a születések csökkenése bizonyos néposztályokra korlátozódik-e és vajjon nem az illető néposztályok higiéniai viszonyaiban rejlő elkorcsosodás-e az oka ennek a jelenségnek. A kutatás fősúlypontja mégis a szándékos korlátozásra kell hogy essék a miniszterek utasítása értelmében. És pedig a) hogy szokásban volt-e ez a szándékos korlátozás már előbb is az egyes néposztályoknál és melyeknél? továbbá, hogy elharapódzott-e újabban ez a szokás? b) vajjon szociális okokra vezethető-e vissza ez a jelenség és milyenekre?¹ főképp, hogy a szülők érdekében történik-e (irtózás a sok szüléstől, kényelemszeretet, luxus, női foglalkozások stb.) vagy pedig a felnövő generáció érdekében? (a hagyatékrész növelése, jobb nevelés lehetősége és így tovább) c) vajjon volt-e hatással ebben az irányban a neomalthuzianista propagandának, vagy a különféle óvszerek sajtóbeli magasztalásának.

¹³) Dr. Fanny, *Imle*: Die Tarifverträge. 1907. Jena, G. Fischer, 159. l.

¹⁴) „Szociálpolitikai tanfolyam”, 1912. január 29.

Angliában, illetőleg Nagybritanniában nemkevesébbé égető kérdéssé nőtte ki magát a szaporodás hanyatlása. Chiozza Money nemrégiben valóságos riadót fűvott a Nineteenth Century-ben közzétett cikkében, amelyben kifejtette, hogy a szaporodás Nagybritanniában már csak 0,4%, úgy hogy csak egy piciny sülyedés kell a születések számában, vagy egy kis növekedés a kivándorlásban, amely 1911-ben már amúgy is 262 ezerre rúgott, és Nagybritannia a csökkenő népesség stádiumában lesz.

Franciaországról köztudomású, hogy máris az apadó népesség-szám korszakát éli. Születéseinek száma a halálozások számához már úgy aránylik, mint 96 a százhoz, és sajtójában, irodalmában, társadalmában valósággal eget veri a siránkozás e feltartóztathatatlan pusztulás miatt.

Magyarországon is problémává érett már ez a jelenség. Az O. M. G. E. szociális bizottsága a közelmúltban foglalkozott e kérdéssel Katona Bélának e tárgyú felolvasása alkalmából. Vargha Gyula, a statisztikai hivatal igazgatója ezen a tanácskozáson már azt is ellenezte, hogy bizottságot küldjenek ki e jelenség tanulmányozására és megfelelő orvosló intézkedések kidolgozására, hanem igen érélyes hangon jelentette ki, hogy itt az adatgyűjtés ideje már lejárt, itt cselekedni kell, ha nagyon nagy bajokat el akarunk hártani.

De hogy mi legyen ez a cselekedet, azt nem mondotta meg se Vargha Gyula, se Chiozza Money, se az a sok többé-kevésbé tehetséges ember és az a néhány lángész, aki Franciaországban evvel a kérdéssel foglalkozott és egészen bizonyos, hogy nem fog e részben eredményre vezetni a német alaposág sem. Sok szép adatot fognak összegyűjteni, többet és pontosabbat, mint bárhol másutt, megvitatják a kérdést úgy, hogy a vita anyagához már utóbb a legnagyobb zseni se fog többé hozzátehetni semmit se, de azért az arkánomot nem fogják megtalálni soha.

A porosz miniszterek már a kérdéseikkel is elárulják, hogy minden kutatás nélkül is, már előre tudják a feleleteket. Igenis elharapódzott utóbbi időben a nemzés korlátozása és balga gyermek-mese, hogy az emberek elkorcsosodása okozná a születések apadását. Igenis tudvalevő dolog, hogy ez a korlátozás a szülőknek, meg az utódoknak is az érdekében történik.

Szándékosan mond az valótlan, vagy pedig túlságosan rövidlátó, aki a lakásnyomorúságban, a városban tóduló emberek összezsúfoltságában, a rossz kereseti viszonyokban és ilyesmikben keresi e jelenség okát és szociálpolitikai orvos-szereket sürget a baj gyógyítására. Szociálpolitikai orvos-szereket követelünk magunk is minden talpalattnyi területen, ahol ezek a szerek valamit gyógyíthatnak, de nem tehetjük magunkat vakoknak, hogy ne akarjuk meglátni a tény, amely szinte kiszúrja az ember szemét, hogy a nagyobb jóléttel, nagyobb megélhetési biztonsággal, magasabb kultúrnívóval, kényelmesebb és gondtalanabb étellel nem növekszik, hanem csökken a születések száma. Proletár, ez szószerinti fordításban annyit tesz, mint nemző. Ez volt a legjellemzőbb tulajdonsága már évezredekkel ezelőtt is a nyomorúságban és bizonytalanságban élő embernek. Minél inkább távolodik a nagy tömeg az igazi proletártípustól, minél inkább alátámasztja existenciájának alapjait a szociálpolitika, annál kisebb lesz a születések száma. Közismert tények ezek. A nagyon szegény városrészekben esik 1000 szülésre alkalmas

korban lévő nőre Parisban 108 születés, a szegény-városrészekben 95, a gazdag városrészekben 53 és a nagyon gazdag városrészen, a milliomosok negyedében 34. Berlinben ezek a számok így alakulnak 157, 129, 63, 47. Bécsben 200, 164, 107, 71. Londonban 147, 140, 87, 63. Hol van ezekben a számokban az a tény kifejezésre juttatva, hogy a tömeglakások túlszűfolttsága apasztja a születések számát? Kétszer akkora és több mint kétszer akkora a születési arányszám az ötöd, hatod és tizedmagával megosztott egy szobás lakásokban, mint ott, ahol tizenkét szoba és terem, vagy egész palota áll egy család rendelkezésére. Adj az embereknek jobb lakást, biztosabb megélhetést, vagy pláne vagyont és a törvényszerűség bizonyosságával fogod apasztani a szaporaságukat. Ez a szabály önként kínálja magát a megállapításra az első szempillantásban, amelyet az ember Európa nemzeteinek a statisztika számadataira vet és látja a lefelé csökkenő születési arányszám-skálát teljesen párhuzamosan, de ellentétes irányban haladni a jólét és kultúra emelkedő számaival a 49 pro mill-es születési arányszámú Oroszországtól a 19.7 pro mill-es Franciaországig. Az élet megbecsülésének, körültekintő gondosságnak, a finomultabb gyermekszeregetnek a fejlődését mutatják ezek a csökkenő számok, azt az érettebb gondolkozást, amely megérteti az emberekkel, hogy felelősek gyermekeik sorsáért és hogy semmi, amit a fogamzás megakadályozása körül elkövetnek, bármiként prédikálják is nekik ezek erkölcsstelen voltát, nem olyan erkölcs-telen dolog, mint lényeket hozni a világra, akiknek emberhez méltó megélhetéséről gondoskodni nem tudnak.

Ott pedig, ahol ez a meggondolás tárgyaltan, mert akárhány gyermeknek volna bőséges megélhetése, ott egyszerűen olyan emberi jogok játszanak közre a szaporodás csökkenésében, amelyek a legnagyobb mértékben respektábilisak. A gyermekszülés, hozzávéve a terhesség gyötrelmeit is, a legnagyobb földi megpróbáltatások és szenvedések gyűjteménye. Az értelem bizonyos fokán önként kínálkozik a meggondolás, hogy az anyai szeretetnek két gyermek nem kisebb, hanem nagyobb objektuma, mint tizenkét gyermek és hogy az embernek más feladata is lehet a földön, mint kora fiatalságától egészen öregsége hajnaláig folyton teherben lenni, szülni és szoptatni. Ha pedig az értelmi fejlődés odáig jutott (és ez a fejlődési fok napjainkban szinte óránként vonja be az emberek százait a maga körébe), hogy a fogamzásnak a kényeztet nagyobb mérvű feláldozása nélkül való megakadályozásával, ennek technikájával megismerkedik az ember, ettől kezdve semmiféle erőhatalom, semmi rábeszélés, se ígéret, se fenyegetés, se hivatalos jajveszékélés nem képes többé őt rábírni arra, hogy visszatérjen apáink kilenc és tizenkét gyermekes rendszeréhez. Ha mégis: az csak kivétel lehet, amelynek nincsen jelentősége.

És ez jól is van így. Csak a mai egymással rivalizáló, egymás ellen fegyverkező nemzetek szempontjából aggályos jelenség a születések csökkenése. Ha a németek is elérik a szaporodási stagnációnak azt az állapotát, amelybe a franciák leghamarabb jutottak és ha rövid időn belül minden kultúrnép elérkezik ide: már ekkor is elveszti a jelentőségének jókora részét ez a kérdés. Pláne elveszti akkor, ha a nemzetek közötti versengést az egyensúlyba helyezés nyugalma fogja felváltani, ami bizonyára nem a lehetőségnek, hanem csupán az időnek a kérdése. Az emberiség teljes kipusztulásának a rémét lehetne még felidézni az egy és két gyermek rendszer

problémájának a kapcsán. És ezt nem is szokták elmulasztani a szaporaság apostolai, akik mellesleg mondván maguk rendszerint gyermektelenek vagy egy gyermek szülői. Ez azonban nem lehet többé az élet jelenségeivel foglalkozó emberiség problémája. Az emberiség természetes elmúlásának a kérdése semmiféle kapcsolatban nincsen az élő emberiség boldogságának a kérdésével. Az emberiség kivészése – ami egyébiránt beláthatatlan idők eseménye – se nem jó állapot, se nem rossz állapot, mert egyáltalában nem állapot. Az emberiség jóléte és boldogsága ellenben az utolsó ember elmúlásáig tartó probléma.

G. Dubois: A francia államvasúti hivatalnokok szolgálati pragmatikája.

Franciaország érdeklődésének központjában évek óta a francia államvasúti hivatalnokok szolgálati pragmatikája áll. Úgy látszik végre mégis csak megoldásra kerül ez a régóta vajdó ügy. Maginot előadó javaslatára az illetékes parlamenti bizottság most egy törvényjavaslatot dolgozott ki, amely egyrészt a hivatalnokoknak a protekció mellőzésére és jogi állásuk biztosítására vonatkozó óhajait a legnagyobb mértékben figyelembe veszi, másrészt azonban gondoskodik arról is, hogy egy államvasúti sztrájk a jövőben meg ne ismétlődjék.

A tervezet mindenekelőtt pontosan megkülönbözteti a tisztviselőket az ideiglenesen alkalmazott személyektől és behatóan megszabja, milyen kellékek szükségesek az államvasúti szolgálathoz. Az előléptetésre vonatkozó kimerítő rendelkezések következnek ezután, amelyek szerint legalább a tisztviselők fele automatikus utón fog előlépni, és csak fele a fel ebből való kiválasztása szerint.

Ugyanazon rangosztályon belül azonban az előlépés – mely csak magasabb illetményekkel jár – kizárólag a szolgálati idő alapján történik.

Ami a kiváló érdemek és képesség alapján történő soronkívüli előlépést illeti ez vagy egy külön vizsga, vagy pedig egy táblázat alapján fog történni, amelyet egy külön e célra szervezett bizottság állít össze. Utóbbi a kormány megbízottaiból és a hivatalnokok két kiküldöttjéből áll és pedig mindég az illető rangosztály két delegáltjából.

Ezután a különböző fegyelmi büntetéseket sorolja fel a szolgálati pragmatika tervezete, az intéstől és dorgálástól kezdve egészen az elbocsátásig. Utóbbi csakis a fegyelmi bizottság ilyen értelmű javaslatára történhetik.

Ez a fegyelmi bizottság három tisztviselőből áll, akiknek rangja a fegyelmi alatt álló tisztviselő rangja szerint változik, továbbá a tisztviselők két delegáltjából, akik ugyanazon szolgálati ágban és ugyanazon rangsorban lévő tisztviselők által küldetnek ki, mint amilyen szolgálati ágban és rangsorban a fegyelmi alatt álló tisztviselő van.

A küldötteket évenként a tisztviselői-kar választja. A legidősebb bizottsági tag vezeti a tárgyalást. A vádlott közvetlen felelősvalója nem lehet tagja a bizottságnak. A vádlott a választott bizottsági tagok egyikét, úgyszintén a többiek közül is egy tagot elfogultság címén visszavetheti.

A fegyelmi tárgyalás nyilvános és szóbeli, a vádlott védőt is vihet magával. Ha egy alacsonyabb rangba való helyezés, ideiglenes felfüggesztés vagy végleges elbocsátás a büntetés, akkor az ügyet a minisztertanács is felülbírálja.

Ami a tisztviselők szervezeteit illeti, a törvény elismeri, hogy a tisztviselők akár egyesületeket, akár szakszervezeteket alakíthatnak. De ezek nem politizálhatnak és ugyanazon egyesület kötelékébe csak ugyanazon szolgálati ág alkalmazottai tartozhatnak, vagy pedig különböző szolgálati ághoz tartozó, de ugyanazon rangosztályú alkalmazottak. Ezek a szervezetek egymással nem léphetnek összeköttetésbe.

Az egyes szervezetek panasszal léphetnek fel tagjaik nevében és ezt és óhajaikat közvetlenül a miniszternek is átnyújthatják. Ellenben kifejezetten tilos tagjaikat sztrájkra felhívni. Az ez ellen vétő egyesület vezetői, első ízben 100-300 francig terjedő bírsággal, ismétlés esetén kétszeres bírsággal, vagy 6 naptól - egy évig terjedhető elzárással büntethetők és az egyesület feloszlatható.

A tervezet célja egyrészt a tisztviselők igényeit minden vonalon kielégíteni, másrészt azok erőszakos fellépését a jövőre nézve meggátolni.

SZEMLE.

A X-ik nemzetközi lakásügyi kongresszus Hágában. A nemzetközi lakásügyi kongresszusok nemzetközi bizottsága a legutóbb Brüsszelben tartott ülésében megállapította az 1913. év szeptemberében Hágában tartandó X-ik nemzetközi lakásügyi kongresszus napirendjére tűzendő kérdéseket és felkérte a magyarországi tagjait (dr. Bárczy István polgármester, dr. Wildner Ödön tanácsnok és dr. Ferenczi Imre szociálpolitikai szakelőadó), hogy nevezzék meg az egyes kérdések magyar előadóit.

A kongresszus kérdései a következők:

I. A lakásviszonyok megjavítása a falvakban. Kivannak tájékoztatást mindarról, ami a falusi lakásviszonyok megjavítása érdekében az országban történt, a törvényhozás esetleges rendelkezéseinek megemlékezésével. Kívánják továbbá az eddigi eredményeknek tapasztalati alapon való elbírálását és az akár a törvényhozás, akár a gyakorlat terén szükségesnek mutatkozó pótlások vagy módosítások megjelölését.

Meg kell különböztetni:

a) a házakat, amelyek a lakók tulajdonában vannak;

b) a házakat, amelyekről a vállalkozó gondoskodik;

c) végül a házakat, amelyeket mások bocsátanak bérbé, mint a b) alatt említettek.

Tárgyalni kell azokat a törekvéseket is, amelyeknek célja a falusi munkások részére kertet, illetve haszonföldet biztosítani.

Különös fontosságot tulajdonítanak a saját házukban lakók részére nyújtandó javítási, átalakítási vagy újjáépítési hitel kérdésének.

Kérik, hogy különösen tényeket és statisztikai adatokat közöljenek, valamint a végeredményeket foglalják össze.

II. Rossz lakásoknak megjavítása és használaton kívül helyezése. Micsoda intézkedések vannak érvényben országokban

a) a hibás lakások megjavítása,

b) a javításra már alkalmatlan lakásoknak használaton kívül helyezése (pl. kisajátítás, lakhatatlannak nyilvánítás) tárgyában?

c) különösen az egészségtelen városterületek övezeti kisajátítása tárgyában.

Mindkét esetben mely rendelkezések vonatkoznak:

a) a tulajdonosra (javítás céljára szolgáló előleg kisajátításnál vagy lakhatatlanná nyilvánításnál kártérítés),

b) a lakóra (más lakás kijelölése a község anyagi támogatásával vagy anélkül).

Amennyiben a kilakoltatott lakók részére az építkezés a község terhére vagy annak támogatásával történt, azokat korábbi lakóhelyük közelében helyezték-e el? Mily alapelvek szerint állapították meg a lakásbérreket? A lakások állandóan azok javára váltak, akiknek számára azokat építették?

Amennyiben a kilakoltatottak elhelyezése céljából nem építettek, mi volt ennek az oka? Közvetett utón gondoskodtak-e arról, hogy a kilakoltatottak a község pénzügyi támogatásával vagy anélkül lakáshoz jussanak? avagy ez a különös gondoskodás szükségtelennek látszott? Ha igen, miért s vajjon ez a feltevés be is igazolódott-e?

Kényszeríti a törvény a községeket, hogy a nevezett rendelkezések valamelyikét foganatosítsák s ha igen, melyek e törvényes rendelkezések?

A kormány a szóban forgó rendelkezések folytán fölmerült költségek egy részét átvállalja-e?

Mily tanulságok vonhatók le a hazájukban tapasztalt eredményekből?

Kérik, hogy különösen tényeket és statisztikai adatokat közöljenek, valamint a végeredményeket röviden foglalják össze.

III. Túlszűfolt lakások. Mit értenek országokban túlszűfolt lakások alatt? A túlszűfoltág fogalmát a törvény vagy helyi szabályzatok állapítják-e meg?

Mily rendelkezések vannak érvényben országokban a lakások túlszűfoltága ellen? Milyen hatóságok bocsátották ki ezeket a rendelkezéseket?

E rendelkezések keresztülvitelére mely eszközök szolgálnak s mily eredményeket érnek el azokkal? Amennyiben a rendelkezések foganatosítására semmiféle eszközzel nem törekednek, mi az oka ennek a hiánynak?

A lakászsűfoltág ellen foganatosított intézkedések kapcsán fölmerült-e a nagy családok elhelyezéséről való különös gondoskodás szüksége s ez a gondoskodás miben állott?

Miféle tapasztalati tanulságok vonhatók le az országban érvényes törvényhozásból és közigazgatási gyakorlatból?

Kérik, hogy különösen tényeket és statisztikai adatokat soroljanak fel, valamint a végeredményeket röviden foglalják össze.

IV. A városfejlesztés joga. Van-e országokban a községeknek joguk arra, hogy városépítési tervek készítésével az új városnegyedek keletkezését szabályozzák?

Kötelesek-e a községek városszabályozó tervek készítésére? Ha igen, mely esetekben s a törvény e rendelkezés eredményességét mily eszközökkel biztosítja? A szabályozó terv mely vagyontárgyakra terjed ki?

A község mily eszközökkel akadályozhatja meg azt, hogy a telkek a szabályozási tervtől eltérőleg parcelláztassanak?

Mily címen követelheti a község földek felosztását? (kisajátítás, tagosítás.)

Van-e telektulajdonosnak joga a felosztáshoz, ha a szabályozási tervhez hajlandó alkalmazkodni? Kivánhatja-e a tulajdonát képező telekre vonatkozólag szabályozási terv készítését, ha ez arra a területre

nézve még nem készült el. Mikép szabályozták e kérdéseket?

Van-e törvényes intézkedés arra nézve, hogy a községi tulajdonban levő háztelkeket hogyan kell hasznosítani?

Milyen tapasztalati tanulságok vonhatók le az országokban érvényes törvényi és gyakorlati igazgatási rendelkezésekből?

Kérik, hogy különösen tényeket és statisztikai adatokat soroljanak fel, valamint a végeredményeket röviden foglalják össze.

V. A lakásügy fejlődése az utolsó években. Kívánnak a lakásügy fejlődéséről a bécsi IX. nemzetközi lakásügyi kongresszus elé terjesztett jelentés folytatásaként tömör és összefoglaló jelentést, amely az országban az utolsó években a lakásügy terén tett minden haladásról beszámol.

Ez a jelentés nyújtson mindenképp tájékoztatást a törvényhozásnak és közigazgatásnak a lakásügy terén tett intézkedéseiről, ismertesse a közhasznú építkezési mozgalom gyakorlati eredményeit és mutassa be végül azokat az eredményeket, amelyeket a községek és más közhatóságok közvetlen építési akciójának köszönhetnek.

A magyar bizottság elnökének dr. *Bárczy István* polgármesternek felkérése folytán a kongresszus első kérdéséről a mezőgazdasági munkáskérdésről *Ipolyi-Keller Gyula* gazdasági akadémiai igazgató, miniszteri biztos, a negyedik kérdésről, a városfejlesztés jogáról dr. *Harter Ferenc* székesfővárosi tanácsnok, a magyarországi lakásügy haladásáról az utolsó években szóló összefoglaló jelentést pedig dr. *Ferenczi Imre* szociálpolitikai szakelőadó fogja a kongresszus elé terjeszteni.

F. I.

Nagyszerű emberi dokumentum lehet az a beadvány, amelyet a fogarasi korcsmárosok intéztek a vármegye alispánjához a városukban működő „mozi” ellen. A brassói mozgóképszínház tulajdonosa Fogarason vendégszerelt és pedig akkora sikerrel, hogy a korcsmák estéről-estére tántogtak az ürességtől. Őt korcsmáros erre kétségbeesésében a vármegye alispánjához fordult és arra kérte őt, hogy tiltsa meg a mozi esti működését, amely az embereket elvonja a korcsmáktól. Az alispán persze megtagadta a kérés teljesítését és így az irattár homályába került a korcsmárosok kérvénye, amely pedig egyike lehet a legérdekesebb olvasmányoknak. Akit „az ember” természetrajza csak némiképp is érdekelt, az izgatott kíváncsiságot kell hogy érezzen a fölött: ugyan mit mondhattak a korcsmárosok indokolásul, amikor becsukását kérték annak a mozinak, amely elvonja az embereket a korcsmázástól?

A tízórás munkanap törvényjavaslatát megszavazták Franciaországban. De mire törvény lett a javaslatból, annyira megnyirbálták, hogy alig maradt belőle valami abból, aminek tervezték. A napok számát, amelyen 10 órán túl is szabad dolgozni évi kilencvenre emelték fel, tehát a munkanapok egyharmadán van megengedve a 10 óránál hosszabb ideig tartó napi munka. Végezetül pedig elfogadták azt a módosítást, hogy a 10 munkánál kevesebbet foglalkoztató üzemek kivételnek a törvény hatálya alól, ami több mint 800,000 munkást von ki a tízórás munkanap biztosítottságából. Mindenesetre azonban megvan a törvénynek az a nagy jelentősége, hogy egy olyan elsőrendű európai kultúrállam, mint Franciaország munkásainak óriási tömegére vonatkozólag törvényhozási utón biztosítja a maximális napi munkaidőt.

Nagyvárad munkástelepe. Nagyvárad város 124 munkáscsalád részére munkáslakások építését tervezi, a melynek költségét mintegy hétszáz ezer koronára teszi. Ebből 125.000 korona értékű a telek. A munkáslakások építése céljaira a város állami segítséget kapott ugyanolyan arányban, mint a milyent Temesvár és Pozsony városának ígértek, a mely városok azonban eddig az állami segítséget nem vették igénybe, vagyis nem fogtak hozzá a tervezett munkásházak építéséhez. Az állami segítséggel szemben Nagyvárad városa kötelezi magát arra, hogy a házakat csakis munkásoknak adja bérbé, s a bért igen kicsinyben akként állapítja meg, hogy csakis az állami segítség és a telekérték leszámításával fennmaradó tőke mérsékelt kamatozása és amortizációja legyen biztosítva. Ilyenformán egyszobás lakás bére 140 koronára, kétszobás lakás bérét 220 koronára tervezik.

Ingyen városi hírlap. *Los Angeles* (California) az első város a világon, mely amint a „Municipial Journal” írja, minden községi választójának ingyen hetilapot ad, melyet a város területén belül mindenkinek ingyen házhoz is szállít. Tartalma változatos és érdekes, szép képei a városi igazgatás minden ágára vonatkoznak. Jeligeje: „City business is your business”. (A város ügye a te ügyed.) – Nem ártana, ha a példát mi is követnők.

Önműködő tűzjelző készülékek arra szolgálnak, hogy a tűzörség figyelmét felhívják valamely távoleső helyiségben kitört tűz veszélyére. Működésük alaprendelése, hogy ha a helyiségben uralkodó hőmérséklet egy megengedett maximális határt elér, a készüléken alkalmazott higany kiterjedvén, megnyúlása által egy elektromos áramkört zár, mely csenget, vagy másfajta jelzést ad le a tűzörség állomásán. Másfajta tűzjelző készülékek áramkörét hőmérséklemelkedés iránt érzékeny fémről készült rugó megnyílása által zárja. Tökéletesebbek ezek a készülékek abban a kivételben, melyek a tűzjelzéssel egyidejűleg a tüztől fenyegetett helyiségekben elhelyezett tűzoltó csövezeték főcsapját is megnyitják. Oly helyiségek közbiztonságának emelésére, hol nagy értékeket vagy fontos iratokat, okmányokat, műkincseket őriznek, ily automaták rendkívül alkalmasak, és sok kár elhárítójává lehetnek.

Nagy Imre okl. gépészmérnök.

Pályázat a közmunkák és közszállítások szabályozásáról, különös tekintettel a munkanélküliség csökkentésére. A Munkanélküliség Elleni Küzdelem Magyarországi Egyesülete nyílt pályázatot hirdet a következő kérdésről:

„Mikép kellene a közmunkát és közszállításokat szabályozni, hogy különösen a megfelelő időbeli elosztásuk folytán a munkanélküliség a lehetőleg legnagyobb mértékben csökkentessék”. A pályadíj 300 korona. Az egyesület felhívja mindazokat, akik e munka megírására pályáznak, hogy dolgozatuk tervezetét és legalább egy kidolgozott fejezetet 1913. március 31-ig az egyesület titkárnál, Dr. Ferenczi Imrénél (IV., Városház-utca 16. II. 2.) nyújtsák be. A bemutatott részletek írógéppel írandók, jeligével és jeligés levél kíséretében küldendők be. A megbízást az a pályázó nyeri el, akinek tervezetét az egyesület választmányától kiküldött bíráló-bizottság a legjobbnak ítéli.

A városok evangelizálására törekszik New-York városának evangélikus közönsége. Dr. Garp, teológus, az amerikai *Christian City*-ben hosszasan kifejti e törekvés szociális indokait és jogosultságát. Az egyháznak jámbor és erős lelkű férfiakat és nőket kell kirendelnie – mondja a cikkíró – akik a férfiak munkaképtelenségének vagy munkanélküliségének, a gyermekek sűrű bűnözéseinek, a csavargásnak, stb. társadalmi okait felkutatják és esetről-esetre az egyháznak jelentik, amely azután a maga eszközeivel és főleg a kirendelt patrónusok segítségével igyekszik a bajokat megszüntetni. – Az egész mozgalmat igen komolyan veszik Amerikában, ami igen érthető és el nem ítéhető,

mert az angol egyház beavatkozása a társadalmi és különösen munkáskérdésekbe korántsem hatalmi aspiráció, hanem a minden felekezettel és minden meggyőződéssel szemben türelmes angol-szász faj komoly akarata a társadalmi legégetőbb bajok elhárítására.

University settlement Újpesten. Az University settlement célja a munkás hiányos műveltségének pótlása. A munkásságot akarja közelebb vinni a ma kultúrájához s egyszersmind szakmája elméletében is ki akarja képezni. Könyvtár, munkásotthon, munkás közvetítő van bennük. Főiskolát végeztek is ingyen lakhatnak ott, s ezzel szemben a munkásság kiképzésében, oktatásában kell résztvenniök. Ez közvetlenül is nagy kulturális eredmény, közvetve pedig közelebb hozza egymáshoz a munkásságot és az intelligens polgárságot, ami a jövő szociális alakításában mérhetetlen fontosságú.

Írtunk már arról, hogy a kormány az idejé költésébe kétszáz ezer koronát állított be ilyen University Settlement céljaira. Az elsőt Újpesten állítják föl, hova a Budapestről kiszorult proletariátus legszívesebben húzódik. Újpest különben nemcsak a budapesti elégedetlen proletariátus, de egész Európa elégedetlenjeinek gyűlhelye, úgy hogy ott kétszeresen szükség van erre az intézményre. A Világ c. lap tudósítója beszélgetést folytatott az University Settlement sorsáról Újpest polgármesterével, Miklós Gáborral, ki a következőket közölte vele:

Nálunk mindenki át van hatva az University settlement nagy fontosságától és csak természetes, hogy mindent elkövertünk, hogy minél előbb fölépüljön. A városnak ötvenöt ezer koronával kellett volna létesítéséhez hozzájárulnia, ehelyett mindkét félre, a városra és a kormányra is kedvezőbbnek találjuk ha az újpesti pamut-gyár mellett, a Gross-féle parcellákból, ajánlunk 600 négyszöglet. Az építkezés már meg is kezdődött és az ősz folyamán már meg is nyílik az első magyar University Settlement, melyre már rég égetően szükség van.

A kultuszminiszter a több vidéki városban is létesít ilyen intézményt az újpesti példájára.

A nemzetközi bányamunkás kongresszus e hó 9-én Londonban tartott gyűlésén kimondták, hogy nemzetközi statisztika készítené az egész világ kőszén termeléséről és eloszlásáról. Callevaert (Belgium) rámutatott arra hogy a bányatulajdonosok taktikája óriási szénkészlet felhalmozása, mivel szemben a bányászok legelső kötelessége a bányakitermelés méreteinek szabályozása. Csakis a szén felhalmozásának meggátlása által lehetne egy esetleges háború kitörését sztrájkjal megakadályozni. A világ évi kőszéntermelését 1290 millióra teszi. A kongresszus ezután kimondta, hogy a bányák államosítását követelik. Straker (Nagybritannia) indítványozza hogy a kongresszus a termelés korlátozása mellett foglaljon már most állást. A belga kiküldöttek helyeselték ezt, mert ez által a szén felhalmozása, és evvel együtt az árak és a munkabérek csökkenése meg lesz akadályozva. Az indítványt egyhangúlag elfogadták. Ezután a nemzetközileg rendezendő bányász sztrájk ügyének előkészítésére utasítottak a vezetőség.

A német keresztény szakszervezetek 1911. évi jelentése nagy tagszaporodásról számol be. 1910-ben a szervezetnek 295.000 tagja volt, 1911. év végén 361.000. A jelentés kifejti, hogy olyan hatalmas iparban, mint a német, a munkaviszony csak kollektív

szervezetek útján szabályozható, és ezen semmiféle okoskodás és bölcsekedés nem teheti túl magát. A keresztény szakszervezetek léte Németországban állami szükségesség.

„A legutóbbi választásoknál a német szociáldemokrata-pártra 4½ millió szavazat esett. A párt nem tagadhatja meg 50 éves múltját, és így rövid idő múlva le kell számolnia a polgári társadalommal. Mivel ez a parlamentarizmus útján nem lehetséges nem marad más hátra rá nézve, mint a politikai tömegsztrájk. Amíg Németországban egy erős keresztény nemzeti-szakszervezeti mozgalom létezik, a szociáldemokrácia ilyen irányú kísérlete meddő marad. A keresztény szakszervezetek a sztrájkban csak gazdasági fegyvert látnak, és a politikai tömegsztrájkot már abból az okból is el kell ítélniök, mert egy forradalmi átalakulásnál nemcsak szociális értékek tétetnek kockára, hanem erkölcsi, kulturális- és nemzeti érdekek is, amelyek terén a keresztény szervezetek és a szociáldemokrata-párt között áthidalhatatlan az ellentét. Ez kitűnt a marokkói krízisben is, amelynél a szociáldemokrata-párt politikai tömegsztrájkot akart rendezni, ami ellen a keresztény-szakszervezetek állást foglaltak.”

A keresztény szakszervezetek ez évi kongresszusa október 6-án lesz. Drezdában, amelyen a következő kérdések kerülnek szőnyegre: 1. Jelentés. 2. A keresztény szakszervezetek állása: a) a jelenkor politikai és szellemi harcaihoz; b) a közgazdaság újabb elméleteihez. 3. Állami alkalmazottak és munkások a keresztény szakszervezetekben. 4. A keresztény szakszervezetek kerületi és helyi kartelljeinek állása és feladatai. 5. A munkajog. 6. Munkaközvetítés és munkanélküliség. 7. Választott bíróságok. 8. Lakáskérdés. 9. Egyéb indítványok.

A tizenötödik egészségügyi és demográfiai nemzetközi kongresszus ez év szeptemberében lesz Washingtonban. A kongresszus két osztályból fog állni: higiéniai és demográfiai osztályból.

1. A higiéniai osztály kérdései:
2. Microbiologia és parasitológia, higiéniai vonatkozásaikban.
3. Élelmezési higiénia és a higiéniai vonatkozású fiziológia.
4. Gyermekkegészségügy; iskolaegészségügy.
5. Foglalkozási és ipari higiénia.
6. A fertőző betegségek elleni küzdelem.
7. Közegészségügy; város-egészségügy.
8. Szállítási- és közmunkák egészségügye.
9. Katonai, tengerészeti és forróövi egészségügy.

A második osztály kérdései:
Az Egyesült-Államok népesedési statisztikájának fejlődése 1900 óta; a szükséges szabályozás eszközei. Statisztikai táblázatok készítésére szolgáló műeszközök. A gyermekhalandóság az Egyesült-Államokban és a többi országban (összehasonlítás az egyéb korúak halandóságával; a gyermekhalandóság csökkentésének demografikus eszközei). A halandóság okai, különös tekintettel az 1901. évi eseményekre; nemzetközi osztályozás, szükséges változások. A tuberkulózis halandósági statisztikája. A halandóság okainak megállapítása. Az alkoholizmus statisztikailag kimutatható befolyása a halandóságra. A szegényügy statisztikája. A munkás-balesetek statisztikája. A népesség hullámzásának jelen városi statisztikája. Demográfok képzése, számuk növelésének módjai. A születési statisztika az Egyesült-Államokban és egyebütt. A házasságok és válóperek

statisztikája az Egyesült-Államokban és egyebütt. A köz- és magán szolgálati alkalmazottak nyugdíjaztatásának statisztikai alapja.

A kongresszus elnöke: Dr. Max Rubens, Berlin. Társelnöke: Dr. Henry P. Walcott. Főtitkára: Dr. John S. Fulton, Baltimore.

Népfürdők nemzetközi kongresszusa lesz jövő év augusztusában Scheveningenben. A kongresszus tárgya a népfürdők, uszodák, gyárak fürdői, iskola-fürdők, munkáslakások fürdői, katona-fürdők és folyó- és tengeri fürdők ügye. Tagjai az úszó-egyesületek, népfürdők- és egészségügyi egyesületek hivatalos küldöttei.

Nyilvános vizsgáló állomás gépek és készülékek részére létesült legújabbán Drezdában. Hundhausen egyetemi tanár, a Siemens és Halske cég volt mérnöke, tanítványainak való bemutatás és részletes tanulmányozás céljaira eredetileg nagy gyárak gépeit kérte kölcsön laboratóriuma számára. Minthogy pedig ez a tanulmányozás és kísérletezés a gyárak szempontjából is hasznosnak bizonyult, most a laboratóriumból hivatalos vizsgáló-állomást létesített, amely hármast szolgál: 1. Kitűnő tanulmány a mérnök-jelöltek részére; 2. Hivatalosan kipróbálja a beküldött gépeket és készülékeket, melyeket aztán a megfelelő hivatalos bélyeggel ellátva, a fogyasztó közönség nyugodtan megvásárolhat; 3. A hivatalosan kipróbált és kifogástalanoknak talált gépeket és készülékeket a kísérleti állomás külön termekben nyilvánosan kiállítja. A megvizsgálás természetesen a legpártatlanabb és a vizsgálat díjai igen mérsékeltek. Ha a példát nálunk is követnék, bizonytalanná lennének zárva a Wohanka- esetek!

„A jelen és jövő közgazdasága.” Amint a merkantilizmus a kereskedelmi mérlegben, a fiziokratizmus a természet termelőképességében, Smith és a nemzetgazdák (a szocialisták is) a munkában látták a népek meggazdagodásának eszközét, úgy szerző fenti könyve (valamint szerző korábbi „A nemzetgazdaságtan, mint exact tudomány” című műve) a technikai eszmében véli a termelőképesség forrásának főtényezőjét megtalálni.

Eddigél a technikai eszmét, a teremtő munkás művét nem tárgyalták önállóan, hanem csupán a többi termelési tényezővel kapcsolatban. Ilyformán sajátosságait és jelentőségét nem lehetett felismerni. Sőt a szocializmus a „végrehajtó” munkának nyújtván oda a pálmát, a munkák különbözőségét figyelembe nem vette és „a kezét tette a fej helyébe.”

Amint a „munkának”, úgy a tőkének is a szokásoktól eltérő helyet adtam. A szokásos dicshimnuszokkal ellentétben az az álláspontom, hogy a tőkés kezében a javak holt tömege van, melyet csak a vállalkozó, a „rendelkező” munkás, ébreszt életre.

Számadatok nagy anyagával bizonyítom, hogy napjaink világgazdasága főleg a technikának köszönhető, nem feledve természetesen, hogy a technika a természet anyaga és ereje, vagyis tőke nélkül mitsem tehet és hogy a polgári gazdasági rendben elsősorban a vállalkozóra és jól szervezett áru- és pénzügyi piacokra is szükség van, hogy a technika döntő befolyást nyerjen. Aki a modern gazdaság forrásával, a technikai-gazdasági haladás hajtó erejével tisztában van, az könnyebben el tudja képzelni eme haladás jövőjét.

Eme haladás korlátait a következőkben látom: 1. A „természet korlátoltságában”, vagyis a föld, szén- és vaskészlet stb. korlátolt mennyiségében; 2. a termelési árak olcsóbbá tételének határolt voltában, ami napjainkban bizonyos területeken észlelhető; 3. a többi „haladást akadályozó törvények” határait. Ez azonban nem ok a pesszimizmusra. Hogy a kultúra magassága csak kis mértékben függ a gazdaság-technikai haladástól, azt Athén klasszikus kora, a renaissance, Erzsébet kora Angliában, a francia felvilágosodás korszaka, Weimar klasszikus fénykora világosan mutatták. Minthogy a kultúra színvonalát semmiképp sem határozza meg a technikai haladás, ennek mérsékelt gazdasági szaporasága mellett is módjában áll a tömegnek, hogy sorsát „számának” a „haladáshoz” való alkalmazásával irányítsa. Ez az alkalmazkodás a kultúrának jelenleg születési percentszámainak visszafejlődésében látható, aminthogy egyébként kimutattam, hogy vallási kultúra nagy, materialisztikus kultúra kis születési arányszámokkal kapcsolatos. Ez a tény oly pillanást nyújt a jövőbe, mely a jövő technikai haladás gazdasági értéke korlátoltságának törvényével kibékíthet.

Ez a könyv egyik legfőbb tétele. Egyébként gazdag oly új adatokban, melyek velem egyet nem értőknek is sok tanulságot nyújtanak a haladás problémái terén.

Julius Wolf, Breslau.

A fegyverkezés közgazdasági jelentőségéről egy rendkívüli érdekes előadást tartott professzor dr. Rudolf Kobatsch, az alsó-ausztriai iparkamrának nálunk is ismert titkára, amely előadás füzet formájában is megjelent. Kobatsch munkájának a gondolatmenete a következő: A legtöbb államban a fegyverkezés kiadásai gyorsabban emelkednek, mint az állam es lakosság bevételei. A külkereskedelem és a fegyverkezés nagysága nincs okozati összefüggésben sem a külkereskedelem, sem a kivitel, sem a kereskedelmi flotta nagyságával. A fegyverkezés közgazdasági előnyeivel szemben (újabb megrendelésekkel látja el a piacot) nagyon jelentékenyek a fegyverkezés közgazdasági hátrányai: elvonja a produktív munkától az embereket, a tőkét az improduktív munkába fekteti be. A fegyverkezésre való kiadások nem tekinthetők biztosítási díjnak a háború és a háború okozta károk ellen, mert ellenkezőleg, állandó nyugtalanságot teremtenek, csak fokozzák a bonyodalmak és konfliktusok lehetőségét. Egyébként is ez a „biztosítási díj” túl magas, mintegy 12.5%-ra rug. A fegyverkezés kiadásai fokozott mértékben akadályozzák meg az államokat abban, hogy eleget tegyenek a nép fontos kulturális, hygienikus és közgazdasági szükségleteinek. A fegyverkezés ellentétben áll a civilizátorikus fejlődés minden törvényével: a nemzetközi jog helyébe az erőszakot ülteti, az egyéniség értékét leszállítja. Pénzügyi, közgazdasági, jogi kulturális érdeke a népeknek, hogy a fegyverkezés abba hagyassék és hogy a nemzetközi konfliktusokat békebíróóságok intézzék el. Nézetét a szerző gazdag érvekkel, számos táblázattal bizonyítja.

Amerikai szünidei iskolák. Tudvalevő dolog, hogy a hivatalos iskolák csak elméleti oktatást nyújtanak a gyakorlati dolgok iránt való fogékonyságot valósággal kiölik a gyermekekből. Ilyenek az állapotok nálunk is, másutt is, sőt még a gyakorlati életre berendezkedett Amerikában is. Azonban az amerikaiak mégis tesznek valamit ennek ellensúlyozására,

míg nálunk e tekintetben semmi sem történik. Az Egyesült-Államokban ugyanis szünidei iskolákat honosítottak meg, melyeknek egyedüli hivatásuk, hogy minden elméleti dolog kikapcsolásával a gyermekeket a gyakorlati életre készítsék elő. A 30,000 lakoson felüli városok egyharmad része eddigelé már meghonosította a szünidei iskolákat, évenként körülbelül egy millió gyermek kerül ki belőlük, noha ez az intézmény még nem is régi keletű, így New-Yorkban csak 1885-ben állították föl az első szünidei iskolát, amely az első ilyenmű iskola volt. Az iskolában, mely a hygienia legmodernebb követelményei szerint épült, a fiukat különféle mesterségekre tanítják, míg a lányokat főleg főzésre, gyermekgondozásra, takarításra. A szünidei iskolák valóságban emelik a városok színvonalát. Az új generáció gyermekei jobb gondozásban részesül, maga a lakosság takarékosabbá válik. A gyakorlati oktatás azonban hatással van az elméleti tudás és befogadó képesség fokozására is. Azok a fiúk vagy lányok, akik nem látogatják a szünidei iskolákat, valóságban lesozoritják az osztály színvonalát, viszont a győngye tanulókból, akik nyáron át gyakorlati oktatásban részesülnek, rendszeren jó tanulók válnak. New-Yorkban pl. a szünidei iskola tette lehetővé 700 gyermek számára a gymnasiumba való felvételt. A szünidei iskolákban csak délelőtt van előadás, vagy fél 9-től fél 12-ig vagy 9-től 12-ig. Egy gyermek oktatása átlag 3-4 márkát költséget okoz.

A telefonkagyló bakteriológiai szempontból veszedelmes eszköznek ismeretes. De Spitta angol bakteriológus most vizsgálat tárgyává tette, hogy vajjon milyen szerepe van a beszélőkagylóknak a tuberkulózis terjesztése körül. Vizsgálatai alapján megállapította, hogy a Londonban hosszabb idő óta használatban levő kagylók is teljesen mentesek a tuberkulózis baktériumaitól. Sőt ugyanez volt konstatálható azokról a kagylókról is, amelyek tüdőgyógyintézetekben elhelyezett telefonokról kerültek vizsgálat alá, tehát olyan telefonokról, amelyeket tuberkulotikusok is használtak.

Bikaviadalelles liga működik Spanyolországban. A bikaviadatok nemcsak durvítólag hatnak az erkölcsökre, hanem más nemesebb szórakozásoktól is elvonják a népet. Az 1911. évben Spanyolországban 392 arénában 872 bikaviadal volt, amelynek 4394 bika és 5618 ló esett áldozatul. Tíz torerót szűrtak a bikák agyon és 166-ot sebeztek meg. A viadaloknak 7 millió nézője volt, akik 21 millió pesetát fizettek (a szegény Spanyolországban!) 44 öreg matador van és 324 u. n. novilleró. A banderillerók, piccaderók és chulók száma 1128, akiknek évi fizetése 4 millió. Az évenként megölt bikák értéke 5 millió korona. (Dr. I. M.)

A német kertváros egyesület egy most kiadott kötetben foglalta össze a német kertvárosmozgalom eddigi eredményeit (Stand der deutschen Gartenstadt-bewegung). A legnagyobb kertváros most Hellenau, Dresda mellett, 2000 lakóval. Mellette említendők még: Stockfeld; Hüttenau, utóbbi ipari munkások és hivatalnokok telepe; Neumünster apró kis mezőgazdaságokkal; Margaretenhöhe Essenben, mely Kruppék alapítása. Ratschhof Königsberg mellett; Wandsbek Hamburg mellett; Hopfengarten Magdeburg mellett stb. Nagyobb telepek építése kezdődött meg a múlt évben Karlsruhéban, Magdeburgban és Nürnbergben. Készülőben van: Berlinben, Lipsceben stb.

A gazdasági krízisek tanulmányozására Franciaországban állandó bizottság alakult, a jogi fakultás dékánjának elnöke alatt, a munkásügyi minisztérium együttműködésével. A bizottság elsősorban olyan statisztikai hivatal felállítását kívánja, amely a külföldi és belföldi árakat összegyűjti és a közönséget az arra befolyással bíró tényekről informálja. A bi-

zottság egyik memorandumában kifejti, hogy a francia nemzetgazdaság általános krízishez közeledik és ezt kiemelendő: a közmunkák tempója lassítsassék meg és ilyen munkáknál tartalék alkottassák a bekövetkező munkanélküliségre; esetére.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: **dr. Halász Frigyes,**

az Országos munkásbetegségélyező és balesetbiztosító-pénztár s. titkára.

Ismételten kérjük azon pénztárakat, akik az előfizetési díjjal hátralékban vannak, hogy annak elküldése iránt sürgősen intézkedni szíveskedjenek, különben kénytelenek vagyunk kiadónk utasítására a lap küldését beszüntetni.

A német birodalmi biztosítási törvény életbeléptetésének előkészületei lázasan folynak s dacára annak, hogy a törvény még 1911. első felében jött létre s azóta állandóan folyik a munka az új rend előkészítésére, a törvény 3. könyve, – a balesetbiztosításról szóló rész – csak 1913. január 1-én, a 2. könyv – a betegségélyezésre vonatkozó rész – pedig csak 1914. január 1-én, tehát a törvény létrejötte után 2½ évvel fog életbelépni. Ha látjuk a németeknek ezt a rendkívüli körülményű eljárását, azt a rendkívüli széleskörű munkát, mely a törvény anyagi rendelkezéseinek életbeléptetésével megelőzőleg gondoskodik a biztosításnál működő szervek kiegészítéséről és a biztosítás új menetének minden részletét előre szabályozó rendelkezések kiadásáról, lehetetlen, hogy egy fájó összehasonlítást ne tegyünk a mi törvényünk 1907. évi életbeléptetésével, a midőn az új szociális előnyöket hozó törvény anyagi rendelkezéseinek az életbe való mielőbbi átvitelére irányuló hév miatt csak a törvény életbeléptése után létesültek a biztosítás legfontosabb szervei (országos pénztár) s a törvény végrehajtására irányuló alapvető rendeletek (bejelentések szabályozása, számviteli és statisztikai rendeletek, veszélyességi táblázat stb.) csak a törvény életbeléptése után 1 évvel láttak napvilágot.

A víztársulati alkalmazottak biztosításának az 1907. XIX. t. c. keretéből való kivonására vonatkozó, s lapunk utolsó számában jelzett, földmivélségi miniszteri rendelet 4000/912. sz. a. megjelent. A betegség esetére való biztosítást a rendelet nem autonóm pénztári intézményre, hanem magára a víztársulatra bizza s ennek ellenében a rendelet értelmében a víztársulat az alkalmazott járulékból mit sem jogosult levonni. A balesetbiztosítás pedig az Országos Gazdasági Munkás- és Cselédségélypénztárhoz utaltatik. A rendelkezések nem lepnek már meg bennünket, antiszociális voltukat már több ízben kifejtettük. Meglepő azonban, hogy noha az országos pénztár memorandumja, az érdekeltségek és a szaksajtó ismételten kifejtették azon állapot tarthatatlanságát, hogy az országos munkásbetegségélyező pénztár keretéből kivont üzemekben a kiválás időpontjáig előfordult üzemi balesetek további költségeit a költségfedezeti rendszer folytán az országos pénztár keretében maradt munkások viseljék, a rendelet egy szóval sem intézkedik oly irányban, hogy ez az anomália be ne álljon, s így az országos pénztár keretéből kivont s a költségfedezeti üzletágba tartozó víztársulatok és öbölzeteknél 1907. július 1-től 1912. július 1-éig megsérült alkalmazottak baleseti kártalanítását még éveken át a vi-

zítársulatok hozzájárulása nélkül szintén az országos munkásbetegség-egélyező pénztárba helytfoglaló ipari érdekeltség fogja fizetni.

Az országos pénztár 1913. évi központi költség-ülőirányzatának főbb tételeit az országos pénztár igazgatóságának legutolsó ülésén ismertette L ü k ö Alajos főszámvevő tanácsos. Az előirányzat 2.068,500 korona kiadást tüntet fel, szemben az 1912. évi 1.368,000 koronás előirányzattal. A kiadási többlet főleg a személyi kiadások növekedésére vezetendő vissza. Az országos pénztár az 1913. év folyamán első sorban az üzembesorozó osztály létszámának nagyobb mérvű szaporítását tervezi, mert ezen osztályra a tömegesen eszközözlendő, részint a munkabérbevallások, részint az üzemek berendezésének (finom besorozás!) ellenőrzését célzó helyszíni vizsgálatok igen nagy munkát rónak. Ezen osztály adminisztratív költségeinek emelkedése különben csak látszólagos valami, mert mennél intenzívebben működik ezen osztály, annál nagyobb megtakarítások érhetőek el a balesetköltségek terén, egyszerűen a balesetelhárítások révén, másrészt pedig a helyszíni szemlék útján eszközölt munkabér-ellenőrzések eredményei sokszorosan megtérítik a befektetett adminisztratív költségeket. A balesetkártalanítási osztály kibővítése is céloztatik a tagok számának természetes növekedésének megfelelő mértékén túlmenőleg is azért, hogy a munkásbiztosítási választott bíróságok előtt leendő képviseltetésről való állandó gondoskodás, amit eddig a pénztár a munkásbiztosítás érdekeinek hátrányára, munkaerő hiányában, elhanyagolni volt kénytelen lehetővé tétessék. A betegsegélyezési osztályban és a számvéviségénél különösen a helyi szervek intenzív ellenőrzését célzó külön alosztályok felállítása igényel személyszaporítást. Az előirányzott 2.068,500 K-ból csak 70,000 korona volna kezelési költség, a többi mind az állam által viselendő igazgatási költség. A költségelőirányzat még végleges megállapítást nem nyert s az az országos pénztár igazgatóságának legközelebbi ülésében fog részletes tárgyalás alá kerülni.

Családtagnak szanatóriumi segélyt ítelt meg az állami munkásb. hivatal 1912. április hó 12-én kelt P. 450/5. sz. ítéletével. Az ítélet annál feltűnőbb, mert 6 hétre szóló szanatóriumi ápolás költségeit állapította meg az illető igénylő részére. Az ítélet indoklása arra támaszkodik, hogy az állami munkásbiztosítási hivatal korábbi Ítéleteiben már megállapította, hogy a tagnak a szanatóriumi ápolást a pénztár a T. 50. §. 1. és 2. pontja alapján nyújtani köteles, ha az egyedül célravezető orvosi gyógykezelés csakis szanatóriumban nyújtható; ugyancsak megállapította, hogy a családtagnak is kötelezőleg nyújtandó a kórházi ápolás, ha a T. 50. §. 5. pontjában előirt gyógykezelés célravezetően csakis kórházban adható, – végül hivatkozik az ítélet a 22. sz. elvi határozatra, melyben kifejtette a hivatal, hogy a T. 59. §-ának utolsó bekezdésében megjelölt segélyezési eszközök – tehát az ott említett gyógyintézet – költségeinek megtérítése az ott megjelölt feltételek esetén nem csak a tag saját személyére nézve, hanem igényjogosult családtagjai részére is, követelhető a pénztártól.

Az országos pénztár elnöksége és igazgatósága foglalkozván az állami hivatal ezen ítéletével, tudomásul vették azt és elrendelték, hogy hasonló konkrét esetek az elnökségnek mindenkor bejelentessenek. Az

országos pénztár statisztikai osztálya pedig megfelelő statisztikát készítsen a pénztárra ily módon hármló terhekről, hogy megállapítható legyen, milyen megterhelést jelent a pénztárra nézve az állami hivatal 450/1912. sz. ítéletének megfelelő gyakorlat kialakulása.

Balesetvizsgálati költségek csak baleset esetére biztosított alkalmazottak baleseténél. Az országos pénztár felterjesztéssel fordult az állami munkásbiztosítási hivatalhoz annak kieszközlése végett, hogy a csak baleset esetére biztosított alkalmazottak balesetének közigazgatási hatóságok és iparfelügyelő általi megvizsgálásával járó költségeket mindenkor az államkincstár viselje, mert az ily tagokat ért balesetek mindenesetre kártalanítást vonnak maguk után.

Horvát munkásbiztosítási közigazgatás. Úgy látszik Horvátországban még az országos kormány is olyan közigazgatási kisiklásokat szokott rendezni a politikai jelleggel egyáltalán nem bíró ügyekben is, mint a milyen kisiklások a jogszabályok vágányáról a mi főszolgabíróinknál napirenden vannak. Erre mutat legalább a következő eset: A Magyar Hajózási Egyesület betegsegélyező pénztárának egy *zimonyi* tagja bujakóros bántalommal a budapesti Szent István kórházba került s a kórház nem az államkincstárral szemben számította fel az ápolási költségeket, hanem a Hajózási Egyesület betegsegélyező pénztárától követelte azt, s mivel a pénztár nem fizetett, a *zimonyi* városi tanács útján kívánta azt behajtani. A Hajózási Egyesület betegsegélyező pénztárának védekezése dacára a *zimonyi* városi tanács kimondotta, hogy a pénztár a költségeket megfizetni tartozik. Ezen véghatározat ellen a pénztár felfolyamodással élt a horvát országos kormány belügyi osztályához, a mely a Hajózási Egyesület betegsegélyező pénztártól fel is mentette a költségek viselése alól, de hivatkozva arra, hogy a T. 120. §-a alapján mindenki azon pénztár tagja, melynek területén foglalkoztatva van, a *zimonyi ker. pénztárt kötelezte* a költségek viselésére. Ilyenfórmán a *zimonyi ker. pénztár egyszerre arra ébredt, hogy ő végső fokon, jogerősen, megfelelőbezheterlenül el van marasztalva egy ügyben, melyről addig nem is tudott semmit.* Hiába, úgy látszik az állami életben is van divat. Ha lehet valamely törvényjavaslatot egyszerre általánosságban, 1., 2. és 3-szori olvasásban elintézni, miért ne lehetne egy ügyet a felek értesítése nélkül egyszerre 2-3 fokon elintézni. Hogy milyen nagy lehet a megalégedettség ott, hol minden polgárral megeshetik, hogy az ő meghallgatása nélkül egy végső fokú, megfelelőbezheteretlen marasztaló határozatot kap, az elképzelhető.

Az OMBP. igazgatósága f. hó 16-án tartott ülésén különösen beható vitát keltett az ipari megbetegedések kártalanítására vonatkozó határozatok előkészítésének módjára vonatkozó elnökségi javaslat, melyet végül az igazgatóság magáévá tett. Tudomásul vette az országos pénztár igazgatósága, hogy az állami munkásbiztosítási hivatal a szerződött fürdőhelyek szerződéseiben egy oly pont felvételét kívánja, mely feljogosítja az állami hivatalt is a szerződött fürdő vagy szanatórium megvizsgálására, de a fürdőhelyel szemben való intézkedés jogát kizárólag az országos pénztár hatáskörében nagyja. (A hivatalnak csak az országos pénztárral szemben lesz ily ügyben intézkedési joga.) Tudomásul vette az igazgatóság G a r b a i Sándor elnök és S a r k a d i Ignác igazgató azon jelentését, hogy a k é s m á r k i ker. pénztár igazgatósága az országos pénztárral több

ügyben felmerült nézeteltérés folytán lemondván, ők a pénztárhoz kiküldetvén az igazgatóság ülésén részletesen ismertették az országos pénztár indokolt állásfoglalását s felvilágosításait útján sikerült az igazgatóságot a lemondás visszavonására bírniok. Tudomásul vette az igazgatóság Dr. Szemenyei Kornél igazgató azon jelentését, hogy a külföldi tanulmányútra küldött tisztviselők jelentése és ezzel kapcsolatban a baleseti ágazat munkaprogramja az elnökségnél tárgyalás alatt áll s az igazgatóság legközelebbi ülésén fog előterjeszteni. Foglalkozott az igazgatóság az állami hivatalnak a baleseti poliklinika felállítására vonatkozó határozat jóváhagyását megtagadó határozatával és utasította az elnökséget, hogy az állami hivatalnál folytatandó tárgyalások során állapítsa meg a baleseti poliklinika létesítésének oly módját, melyhez az állami hivatal jóváhagyása elnyerhető. A befolyt balesetbiztosítási járulékok és a tisztviselői nyugdíjalap terhére eszközölt é r t é k p a p í r v á s á r l á s o k k a l kapcsolatban kimondta az igazgatóság, hogy ezen pénzkészlet, a jelenlegi konjunktúrára tekintettel, főleg magy. állami járadékokba fektetessék be. Több pénztár kölcsönügyné és tisztviselői és orvosi nyugdíjúgyek elintézése után áttér az igazgatóság a rendes folyó balesetkártalanítási, üzembesorozási, tisztviselői, gyógyszer-, orvos- és helységbérleti ügyekre.

A M. Á. V. betegsegélyző pénztárának Somló Jenő országos pénztári titkár vezetése alatt hónapokon keresztül tartó megvizsgálása befejezést nyert. Mint ismeretes a M. Á. V. és az országos pénztár közt fenforgó differenciák a f. év elején egy az állami munkásbiztosítási hivatal vezetése alatt megtartott értekezleten létrejött megállapodás útján rendezettek s ezen megállapodás egyik pontja az volt, hogy a M. Á. V. és az országos pénztár között fenforgó nézeteltérések folytán a M. Á. V. betegsegélyző pénztár kezelésének helyessége részletes helyszíni vizsgálat tárgyává tétetik, a mely vizsgálat keresztülvitelével az állami hivatal az országos pénztárt bízta meg, s ha ezen vizsgálat azt bizonyítaná, hogy a kezelés nem volt törvény- és alapszabályszerű és ennek folytán az országos pénztár károsodott, a M. Á. V. késznek nyilatkozott a T. 146. §-a alapján a megfelelő összeget megtéríteni. A vizsgálat befejezéséről az országos pénztár jelentést tett az állami munkásbiztosítási hivatalnak s felkérte, hogy az általa kezdeményezett tárgyalásokat most már a vizsgálat anyagának felhasználásával folytassa, egyúttal a vizsgálati jelentés bemutatása mellett bejelentette az állami hivatalnak, hogy a vizsgálat adatai alapján 2.100.000 koronának megtérítését kívánja a M. Á. V.-tól.

Életmentők balesetbiztosítására vonatkozó törvényjavaslatot készít elő a német birodalmi kormány. A német birodalmi gyűlésben már több ízben felhangzott az óhaj, hogy az állam az életmentésnél vagy tárgyak megmentésénél önként közreműködő személyek balesetbiztosításáról az ilyen munkálatoknál fenforgó tűz-, víz- és egyéb veszélyekre való tekintettel, megfelelően gondoskodjék.

Törvényhozás és a hatóságok nem egyenlően gondoskodnak a gazdasági és az ipari munkásság, pénztáráról. A gyógyszerterek hitelezési kényszere. A Gazdasági Munkás- és Cselédpénztárról szóló 1900 : XVI. t.-c. és 1902 : XIV. t.-c. végrehajtása tárgyában kiadott földművelésügyi miniszteri rendeletnek a gyógyszereszekre vonatkozó 16. §-a elrendeli, hogy: „a rendelő

lapok érvényesítés végett *évnegyedek végén* a községi előljáróságához (tanácshoz), illetőleg a helyi bizottság intézőjéhez nyújtandók be, melynek alapján az intézmény központi igazgatósága utalványozza ki a megállapított gyógyszerterti költségeket.” Hasonló rendelkezést tartalmaz a közalapok és betegsegélyző pénztárak terhére való gyógyszer rendelést és kiszolgálást szabályozó 99000/98. sz. belügyminiszteri rendelet 9. §-a is, azonban nem rendelkezik egészen világosan a felöl, hogy az 1/2 évi hitelezés a betegsegélyző pénztárra is vonatkozik-e, avagy csupán az országos betegápolási alapra. Véleményünk szerint kétségtelen, hogy a hitelezési kényszer a munkásbiztosító pénztárra is kiterjed, mivel az 99000/98. sz. rendelet célzata nem csupán az országos betegápolási alap terhére való gyógyszerkiszolgáltatásnak és számlázásnak, hanem *a rendelet címében megjelölt összes közalapok és intézmények részére való gyógyszerrendelésnek és kiszolgáltatásnak a szabályozása.* Mindenesetre jellemző és nem egészen véletlen tünet az, hogy míg a Gazdasági Munkás- és Cselédpénztárnál a földművelésügyi miniszter a törvény végrehajtására nyert megbízatása alapján *minden kételyt kizárólag* gondoskodott a gyógyszerész hitelezési kényszerének statuálásáról, a mi nélkül a pénztár¹ a maga *törvényes* kötelezettségeit gyakran nem teljesítheti, addig az ipari munkások pénztáránál a kereskedelemügyi miniszter már nem gondoskodott hasonló határozottsággal a pénztári működés ezen feltételének biztosításáról.

Egyáltalán lehetetlen az embernek észre nem venni azt az előnyösebb helyzetet, a melyben a Gazdasági Munkás- és Cselédpénztár van a működéséhez szükséges azon létfeltételek biztosítása tekintetében, a melyek a *mezőgazdasági érdekeltség anyagi megterhelését nem okozzák*, s lehetetlen észre nem venni az okokat, a melyek ezt a megkülönböztetett gondoskodást előidézik. Míg az ipari munkások országos pénztára hiába várja a *községi közvetítés életbejuttatását*, hiába kívánja a *hatósági orvosok kötelező pénztárorvosi működésének kimondását*, s hiába szüségli a *gyógyszereszek hitelezési kényszerének világos, minden kételyt kizáró dekretálását*, addig a Gazdasági Munkás- és Cselédpénztár élvezzi a községi közvetítés áldásait és *törvényileg, illetve rendeleteileg* biztosított részére az az orvosi és gyógyszerészeti közreműködés, melyet *társadalmi utón* kénytelen az ipari munkások országos pénztára magának a legnehezebb küzdelmeken keresztül kieszközölni. Mellékes az, hogy a magyar nép nagyobb része az ipari munkásság pénztáránál van biztosítva, mellékes az, hogy ez a pénztár összehasonlíthatatlanul nagyobb támogatást nyújt tagjainak, s hogy az ipari munkaadók és munkásság is összehasonlíthatatlanul többet áldoznak erre az intézményre, mint a mezőgazdasági érdekeltség a Gazdasági Munkáspénztárra, mellékes az, hogy ezek szerint a közérdek szempontjából az ipari munkásság pénztára nagyobb jelentőséggel bír, mint a Gazdasági Cseléd- és Munkáspénztár – mégis, minthogy ezen csekélyebb népességi körre kiterjedő és silány szolgáltatásokat nyújtó intézmény útján hazánk agráriusai mentesíték magukat az alkalmazottakkal szemben, Őket különben terhelő kötelezettségek (például a magánjogi teljes kártérítés alól), ez a silányabb intézmény jobban körül van támogatva és jobban körül van bástyázva a törvényhozás és a hatóságok által, mint az ipari munkásság pénztára.

A német munkás szakszervezetek és szövetkezetek 1911-ben elhatározták, hogy a népbiztosítást, vagyis a kisembereknek eddig magánbiztosító intézeteknél eszközölt élet-, járadék-, tőke- stb. bizto-

sítást saját kezelésbe veszik olyképen, hogy egy hatalmas biztosítótársaságot alakítanak az összes szakszervezetekből és szövetkezetekből, mely a jövőben ezeket a biztosításokat ellátja, s a magánbiztosító társaságoknak ezen biztosítási üzletekből eredő óriási nyereségét ily módon elvonja s a szakszervezetek és szövetkezetek, végeredményben tehát a munkásmozgalom céljaira juttatja. A napokban megtartott berlini munkásszövetkezeti kongresszuson az előkészítő bizottság részletesen beszámolt arról, hogy a nagyszabású terv keresztülvitele mennyire haladt előre. Az előadó jelentése szerint a maga nemében páratlan, a munkásság szempontjából óriási jelentőségű biztosító intézet már 1913. január 1-én fogja megkezdeni működését. Hogy mily hatalmas területet kivan ezen biztosító intézettel a német szervezett munkásság a magánkapitalisztikus biztosítás birtokából kiszakítani s szövetkezeti alapon szervezni, s milyen pénzügyi hatalmat is fog jelenteni az új intézet a szervezett munkásság kezében azt eléggé megvilágítja az a körülmény, hogy 1911-ben 8.300.000 olyan biztosítási kötvény volt érvényben, mely a népbiztosítás keretébe tartozott, s ezen kötvényekkel biztosított összeg 1730 millió márkára rúgott. Az új intézet a nyereszkesedésre alakult magánintézeteknél sokkal kedvezőbb feltételek mellett fogja a biztosítást nyújtani s így az új vállalkozás sikere, melyet a munkásság politikai meggyőződése és közvetlen anyagi érdeke egyaránt fognak támogatni, kétségen felül áll.

Felelős szerkesztő : **Dr. LÁNCZI JENŐ.**

„A balesetbiztosítás kötelezettség alá eső vasúti munkások és az 1874 : XVIII. t.-c.” címmel dr. Pópa Tivadar kir. törvényszéki bíró a „Jogtudományi Közönybe” cikket irt s ebben azt fejtegeti, hogy az 1874: XVIII. t.-c. az összes vasúti alkalmazottakra nézve hatályban van s ezen törvény alapján a vasúti alkalmazottaknak a vasúttal szemben *teljes kártérítésre* van igényük, ha a T. 82. §-a szerinti büntetőbírói ítélet a vasút felelősségét előzőleg meg nem állapította is. Bíróságaink gyakorlata a T. 10. §-ának utolsó bekezdését úgy értelmezi, hogy az 1874: XVIII. t.-c. csak a nyugdíjogosultsággal bíró s az országos pénztárnál nem biztosított vasúti alkalmazottakra nézve nyerhet alkalmazást. Dr. Pópa ezzel szemben a törvény képviselőházi tárgyalásából igyekszik kimutatni azt, hogy az 1874: XVIII. t.-c.-nek teljes egészükben, a vasúti alkalmazottak egész körére való fentartását célozta a törvényhozás, s csak a kellő körültekintés hiánya folytán került a vonatkozó rendelkezés a T. 10. §-ába, a tápot adott annak, hogy az 1874: XVIII. t.-c. a gyakorlatban csak a 10. §-ban említett nyugdíjogosult alkalmazottakra applikáltassék. Dr. Pópa a legnagyobb igazságtalanságnak tartja, ha az 1907: XIX. t.-c.-et úgy értelmezzük, hogy az különbséget tesz nyugdíjogosult vasúti alkalmazott és nyugdíjogosultsággal nem bíró vasúti alkalmazott között és az egyik kategóriának teljes kártalanítást biztosít az 1874: XVIII. t.-c. alapján, a másiknak azonban már csak részlegest a T. 70. §-a és 82. §-a alapján. Lehetetlennek tartja a törvény ilyen értelmezését, mely oda vezet, hogy ha a balesetbiztosítási kötelezettség alá eső alkalmazott szolgálat közben történt baleset folytán elhal, hozzátartozói csak 60% kártalanítást kapnak az országos pénztártól, (mivel az 1874: XVIII. t.-c. nem alkalmazható) ha azonban ugyanezt az alkalmazottat a halálos baleset akkor éri, mdön egy napi szabadságot kapva a munkaadója vasútján a szomszéd állomásig rokonlátogatóba megy, ugyanazon hozzátartozók, – mivel nem üzemi baleset forog fenn – a vasúttól az 1874: XVIII. t.-c. alapján teljes kártalanítást igényelhetnek..